

LIETUVOS AGRARINĖS EKONOMIKOS INSTITUTAS



**2005 METŲ
TIKSLINIO FINANSAVIMO DARBŲ**

ATASKAITA



Vilnius, 2005

TURINYS

TURINYS.....	2
1. ŽEMĖS ŪKIO POLITIKA.....	3
1.1. Bendrosios žemės ūkio politikos reformos įgyvendinimas Lietuvoje.....	3
1.2. Pasaulio žemės ūkio politikos tendencijos.....	3
1.3. Valstybės pagalbos priemonių, taikomų Europos Sąjungos šalyse, analizė.....	4
1.4. Dyzelinių degalų įsigijimo lengvatinėmis sąlygomis tyrimas.....	5
1.5. Žemės ūkio paskirties žemės rinkos pokyčių tyrimas.....	5
1.6. Žuvininkystės tyrimų bazės efektyvus panaudojimas: analizė ir prognozės.....	6
2. ŪKIŲ EKONOMIKOS TYRIMAI.....	7
2.1. ES BŽŪP įtaka įvairių ūkių tipų gamybiniais ir ekonominiams rodikliams: analizė ir prognozės.....	7
2.2. Žemės ūkio veiklos subjektų buhalterinės apskaitos praktinės problemos ir jų sprendimo būdai.....	8
2.3. Žemės ūkio veiklos pajamų ir išteklių (žemės ūkio veiklos pajamų, darbo, materialinių bei energetinių) normatyvų nustatymas.....	9
2.4. Perdirbimo įmonių veiklos efektyvumo tyrimas.....	11
2.5. Mokesčių sistemos įtakos ūkių veiklos rezultatams tyrimas.....	12
3. PRODUKTŲ RINKOTYRA.....	13
3.1. Žemės ūkio sektorių produktų balansai, produktų konkurencingumo ir rinkų tendencijų tyrimas.....	13
3.2. ES valstybių taikomų vidaus rinkos apsaugos priemonių, nepažeidžiančių laisvo augalininkystės ir gyvulininkystės prekių judėjimo, tyrimai.....	16
3.3. ES taikomų žemės ūkio produktų pardavimo skatinimo priemonių įgyvendinimas Lietuvoje.....	18
3.4. Pridėtinės vertės mokesčio tarifo įtaka žemės ūkio ir maisto produktų konkurencingumui..	19
3.5. Svarbiausių žemės ūkio ir maisto produktų rinkų tendencijų analizė: moksliniai tyrimai ir analitinės apžvalgos.....	20
4. KAIMO PLĖTRA.....	21
4.1. Kaimo plėtros ir struktūrinės paramos priemonių įvertinimas ir palyginimas su kitomis ES šalimis.....	21
4.2. Lietuvos kaimo raidos stebėseną.....	22
4.3. Žemės ūkio veiklos subjektų kooperacijos plėtros priemonės.....	23
5. INFORMACIJOS SISTEMINIMAS, ANALIZĖ IR SKLAIDA.....	24
5.1. Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų užsienio prekybos analizė.....	24
5.2. Leidinio „Lietuvos žemės ūkis 2004“ parengimas ir išleidimas.....	25
5.3. Žemės ūkio bendrovių ir kitų žemės ūkio įmonių 2004 metų veiklos rezultatai.....	25
5.4. Ekologiškų produktų vartotojų informavimo sistemos sukūrimas.....	26
5.5. Žemės ūkio ekonominių sąskaitų (<i>angl. EAA</i>) skaičiavimai.....	27
5.6. Lietuvos žemės ūkio bendrovių raidos analizė, jų veiklos galimo pertvarkymo formų teisinės ir ekonominės prielaidos.....	28

1. ŽEMĖS ŪKIO POLITIKA

1.1. Bendrosios žemės ūkio politikos reformos įgyvendinimas Lietuvoje

Darbo tikslas – pasiūlyti BŽŪP reformos įgyvendinimo Lietuvoje scenarijų.

Darbo uždaviniai:

- atlikti alternatyvių scenarijų įtakos žemės ūkiui ir kaimo plėtrai analizę;
- atlikti ES finansinės perspektyvos 2007–2013 metų analizę;
- prognozuoti žemės ūkio ir maisto produktų plėtros tendencijas.

Darbo rezultatai. Vykdam darba, atlikta rengiamų ES teisės aktų analizė, įvertintas cukraus reformos poveikis Lietuvos augintojams ir perdirbėjams, suformuoti BŽŪP reformos scenarijai, numatant alternatyvius papildomų nacionalinių tiesioginių išmokų voko dydžius 2006–2008 metams bei formuojant galimus BIS finansinius vokus ir jų paskirstymą tarp sektorių.

Baigus tyrimą dar nebuvo aišku, koks bus ES finansinės perspektyvos 2007–2013 metais biudžetas. Šių metų gruodžio pirmąją savaitę buvo pateiktas paskutinis pasiūlymas dėl finansinės perspektyvos biudžeto. Iš šio pasiūlymo matyti, kad sumažės lyginant su pirminiu siūlymu, tiesioginių išmokų ir rinkos reguliavimo priemonių biudžetas, tačiau pagrindinis taupymo šaltinis vis tik bus kaimo plėtros priemonės. Kol kas nėra aišku, koku būdu tiesioginėms išmokoms atsilieps biudžeto taupymas.

Atlikus rengiamą ES cukraus reformos pasiūlymų analizę ir paskaičiavus galimą poveikį Lietuvos cukrinių runkelių augintojams ir perdirbėjams, nustatyta, kad reforma sumažins cukraus sektoriaus pelningumą, tačiau, jei tiesioginės išmokos cukrinių runkelių augintojams bus susietos su gamyba, galima tikėtis, kad cukraus sektorius, šiek tiek sumažinęs pelnus, galėtų gyvuoti toliau.

Atlikta vaisių ir daržovių bei krakmolo sektorių perspektyvos atsižvelgiant į ES siūlomas šių sektorių rėmimo schemas bei galimas jų reformas ar korekcijas. Analizė problemos, su kuriomis susiduria sektoriai įgyvendinami ES BŽŪP.

Suformuoti BŽŪP reformos įgyvendinimo Lietuvoje scenarijai. Atlikto tyrimo metu padaryta išvada, kad Lietuvoje tiksliausia taikyti dalinio susiejimo su gamyba bendrosios išmokos schema, pagal kurią numatoma mokėti iš dalies susietas su gamyba pasėlių, sėklų, veršelių, bulių ir ėriavedžių išmokas.

Buvo gilinama BŽŪP reformos įgyvendinimo Lietuvoje analizė, atsižvelgiant į Žemės ūkio ministerijos specialistų pastabas ir nuolat kintančius teisinius BŽŪP reformos aspektus.

Darbo ataskaita pridedama.

Skyrius atsakingas už įvykdymą:	Žemės ūkio politikos
Darbo vadovas:	D. Jazepčikas
Vykdytojas:	D. Jazepčikas

1.2. Pasaulio žemės ūkio politikos tendencijos

Darbo tikslas – išsiaiškinti svarbiausias pasaulio žemės ūkio politikos tendencijas ir jų poveikį Lietuvai.

Darbo uždaviniai:

- išnagrinėti žemės ūkio politiką EBPO šalyse, Rusijoje, Ukrainoje, Baltarusijoje ir besivystančiose šalyse;
- įvertinti Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) susitarimus;

- išanalizuoti išnagrinėtos žemės ūkio politikos įtaką Lietuvos žemės ūkiui ir kaimo plėtrai.

Darbo rezultatai. Buvo surinkta, susisteminta informacija ir parengta analitinė apžvalga apie Rusijos, Ukrainos ir Baltarusijos žemės ūkio politikos tendencijas. Identifikuotos šių šalių kaimo plėtros ir žemės ūkio politikos kryptys.

Buvo toliau renkami duomenys, sisteminama, analizuojama ir apibendrinama informacija apie EBPO šalių bei besivystančių šalių paramą žemės ūkiui, jų vykdomą žemės ūkio politiką. Atliktas Rusijos, Ukrainos ir Baltarusijos vykdomos žemės ūkio politikos palyginimas. Taip pat įvertinta visų aptartų šalių žemės ūkio politikos tendencijų ir jų pokyčių įtaka Lietuvos rinkai.

Apžvelgti PPO susitarimai, atlikta jų analizė ir perspektyvos bei poveikis žemės ūkio politikai.

Darbo ataskaita pridedama.

Skyrius atsakingas už įvykdymą:	Žemės ūkio politikos
Darbo vadovė:	J. Drożdż
Vykdytoja:	J. Drożdż

1.3. Valstybės pagalbos priemonių, taikomų Europos Sąjungos šalyse, analizė

Darbo tikslas – suderinti Lietuvoje taikomas valstybės pagalbos priemones su šią sritį reglamentuojančių ES teisės aktų nuostatomis ir reikalavimais, bei pasiūlyti, kaip efektyviau panaudoti valstybės biudžeto lėšas.

Darbo uždaviniai:

- atlikti ES valstybių nacionalinių pagalbos priemonių formų, jų paskirties, mastų, finansavimo šaltinių tyrimą, įvertinti tų priemonių efektyvumą;
- atlikti lyginamąją analizę tarp Lietuvos ir kitų ES šalių nacionalinių pagalbos priemonių sistemų, išskirti Lietuvos sistemos privalumus ir trūkumus;
- pateikti nacionalinių pagalbos priemonių sistemos vystymosi būdus ir galimybes.

Darbo rezultatai. Surinkta susisteminta informacija ir parengta analitinė apžvalga apie valstybės pagalbos priemones, išnagrinėti šią sritį reglamentuojantys ES reikalavimai ir teisės aktų nuostatos.

Parengta Lietuvos ir kitų ES šalių nacionalinių pagalbos priemonių lyginamoji analizė, išskirti Lietuvos nacionalinių pagalbos priemonių lyginamieji pranašumai ir trūkumai. Parengta apžvalga apie Lietuvos ir kitų ES šalių – narių valstybės paramą žemės ūkiui, aptartos valstybės pagalbos priemonės smulkios ir vidutinės įmonės. Didžiausias dėmesys buvo skiriamas senosioms ES šalims-narėms.

Darbo ataskaita pridedama.

Skyrius atsakingas už įvykdymą:	Žemės ūkio politikos
Darbo vadovė:	R. Uosytė
Vykdytoja:	R. Uosytė

1.4. Dizelinių degalų įsigijimo lengvatinėmis sąlygomis tyrimas

Darbo tikslas – pateikti pasiūlymus ir jų pagrindimus, Ministerijai formuojant savo poziciją dėl efektyviausios dyzelinių degalų įsigijimo lengvatinėmis sąlygomis sistemos.

Darbo uždaviniai:

- susipažinti su pasaulio valstybių diegiamomis degalų įsigijimo sistemomis, skirtomis ūkininkams;
- suformuoti degalų skirtų ūkininkams įsigijimo Lietuvoje schemų alternatyvas, pateikti jų privalumus ir trūkumus.

Darbo rezultatai. Darbo metu buvo atlikta teisinių aktų analizė, ES šalių apklausa, kuro normų normatyviniai ir praktiniai skaičiavimai, alternatyvių modelių formavimas ir įvertinimas.

ES direktyvos iki 2008 metų pradžios leidžia dyzeliniam kurui, skirtam žemės ūkio reikmėms, taikyti nulinį akcizo tarifą. Valstybės narės imasi visų būtinų priemonių, kad užkirstų kelią netinkamam žyminčiaja medžiaga pažymėtų produktų naudojimui.

Apibendrinant užsienio šalių taikomas sistemas, pastebima, kad, kai akcizo dalis nekompensuojama, o parduodamas kuras su sumažintu akcizu, naudojamas žymėjimas. Kvotos šiuo atveju dažniausiai nenustatomas, t. y. galioja viena kontrolės priemonė.

Nustatytos žemės ūkio augalų auginimui reikalingos kuro normos, pateikiamos dvi alternatyvios kuro normų schemos. Atlikus dyzelinių degalų įsigijimo lengvatinėmis sąlygomis galimų schemų alternatyvų analizę, įvertinti alternatyvų privalumai ir trūkumai. Atliktų apibendrinimų ir analizių rezultatų pagrindu suformuota optimali dyzelinių degalų įsigijimo Lietuvoje lengvatinėmis sąlygomis schema.

Darbo ataskaita Žemės ūkio ministerijai pristatyta spalio mėn.

Skyrius atsakingas už įvykdymą:

Žemės ūkio politikos

Darbo vadovas:

D. Jazepčikas

Vykdytojai:

D. Jazepčikas, J. Vinča

1.5. Žemės ūkio paskirties žemės rinkos pokyčių tyrimas

Darbo tikslas – įvertinti žemės ūkio paskirties žemės rinkos formavimąsi.

Darbo uždaviniai:

- atlikti žemės ūkio paskirties žemės rinkos analizę;
- įvertinti išaugusios rinkos sandorių ilgalaikės ekonominės ir socialinės pasekmes;
- įvertinti žemės kainos ir našumo balo santykį;
- parengti prognozes potencialiems investuotojams.

Darbo rezultatai. Surinkta, susisteminta informacija ir parengta analitinė apžvalga apie žemės ūkio paskirties žemės rinkos pokyčius 2004–2005 m. I pusmetį. Rinkos pokyčiai išanalizuoti aktyvumo, kainų bei žemėnaudų aspektais.

Siekiant gauti tikslesnius duomenis apie vyraujančias kainas, parengta anketa – klausimynas dėl žemės ūkio paskirties žemės pirkimo-pardavimo ir nuomos kainų. Ji naudota apklausiant rajonų žemėtvarkos skyrių specialistus.

Vertinant potencialią žemės sandorių socio-ekonominę įtaką, atlikta multiregresinė analizė. Gana stiprus ryšys nustatytas tarp žemės rinkos ir žemėnaudų formavimosi rajonuose rodiklių, tuo tarpu reikšmingo tiesinio ryšio tarp tokių socio-ekonominių rodiklių kaip žemės ūkio darbuotojų atlyginimas, pajamos, nedarbo lygis ir pan. nerasta.

Nustatyta žemės našumo balo įtaka žemės kainai patikrinta įvertinant ryšį tarp normatyvinių pajamų hektarui (nustatomos pagal našumo balą), mokamų tiesioginių išmokų bei žemės kainos.

Išnagrinėjus Lietuvos ir senųjų ES šalių narių žemės rinkas veikiančias tendencijas, ES šalių žemės kainas, parengtos tolesnio žemės rinkos vystymosi prognozės, numatančios tolesnį žemės rinkos aktyvumo bei žemės kainų kilimą ateityje.

Parengtas straipsnis ir publikuotas “Lietuvos žemės ūkis ir kaimo plėtra” (2005).
Darbo ataskaita pridedama.

Skyrius, atsakingas už įvykdymą:	Žemės ūkio politikos
Darbo vadovė:	A. Čiapaitė
Vykdytoja:	A. Čiapaitė

1.6. Žuvininkystės tyrimų bazės efektyvus panaudojimas: analizė ir prognozės

Darbo tikslas – parengti pasiūlymus dėl Lietuvos valstybinio žuvininkystės ir žuvininkystės tyrimų centro funkcijų, struktūros ir veiklos kryptių patikslinimo.

Pagrindiniai uždaviniai:

- surinkti bei apibendrinti informaciją apie LVŽŽTC vykdomą veiklą;
- įvertinti LVŽŽTC veiklos ekonominį efektyvumą;
- surinkti bei susisteminti užsienio šalių patirtį žuvininkystės srityje;
- pasitelkus užsienio ekspertus, pateikti pasiūlymus dėl LVŽŽTC veiklos kryptių patikslinimo.

Darbo rezultatai. Surinkta, apibendrinta ir susisteminta informacija apie Lietuvos valstybinio žuvininkystės ir žuvininkystės tyrimų centro veiklą bei užsienio šalių patirtį, paruošta medžiaga užsienio šalių ekspertams. Bendradarbiaujant su užsienio ekspertais paruošta galutinė tyrimo ataskaita. Rugsėjo mėnesį Žemės ūkio ministerijai pateikti LVŽŽTC veiklos bei užsienio šalių patirties analizės rezultatai bei pasiūlymai LVŽŽTC struktūrai ir veiklai tobulinti.

Darbo ataskaita Žemės ūkio ministerijai pristatyta spalio mėn.

Skyrius, atsakingas už įvykdymą:	Žemės ūkio politikos
Darbo vadovas:	dr. R. Zemeckis
Vykdytojai:	A. Gedrimas, V. Girgždienė, A. Motova, dr. doc. V. Vaikutis, dr. R. Zemeckis

Užsienio ekspertai:

prof. habil. dr. *Riszard Bartel*, Vidaus vandens institutas, upių žvejybos laboratorija (Lenkija),
dr. *Detlev Ingendahl*, Šiaurės Vestfalijos ekologijos, žemėtvarkos ir miškų naudojimo tarnyba (Vokietija),
Stig Sondergaard Pedersen, Danijos žvejybos tyrimų institutas, vidaus žuvininkystės skyrius (Danija).

2. ŪKIŲ EKONOMIKOS TYRIMAI

2.1. ES BŽŪP įtaka įvairių ūkių tipų gamybiniams ir ekonominiams rodikliams: analizė ir prognozės

Darbo tikslas – nustatyti ES BŽŪP įtaką įvairių tipų ūkių ekonomikai bei jų struktūriniam pokyčiams iki 2008 ir 2013 metų.

Pagrindiniai uždaviniai – nustatyti pagrindinius ūkių tipus vietovėse pagal žemės ūkio gamybos intensyvumą, prognozuoti derlingumo bei produktyvumo, gamybos išteklių ir kainų pokyčius, parengti perspektyvios gamybos ūkių modelius, įvertinti ūkių struktūrinius pokyčius.

Tyrimo laikas ir informacijos šaltiniai. Žemės ūkio ekonominių rodiklių analizė atlikta, remiantis 1998–2004 metų duomenimis, prognozė – iki 2013 metų. Darbe naudoti Statistikos departamento ir ES šalių informaciniai leidiniai, žemės ūkio respondentinių įmonių, LŽŪM, LŽI, LAEI mokslo darbuotojų atliktų tyrimų ir kt. duomenys.

Tyrimo metodai. Darbe naudojama lyginamoji ir norminė analizė, ekspertų vertinimo, statistinio grupavimo, indeksų ir matematinio, t. y., netiesinio programavimo (GAMS programoje) bei loginis metodai. Prognozės atliktos taikant eksperimentinį bei ekstrapoliacijos metodus.

Gauti rezultatai. Ūkių ekonominių ir struktūrinių pokyčių iki 2013 metų vertinimui išskirti šalyje vyraujantys ūkių tipai – augalininkystės, pienininkystės, pienininkystės ir galvijų auginimo bei mišrūs, vyraujant augalams, ūkiai. Numatomų tiesioginių išmokų (TI) ir kitos paramos įtakos ūkių ekonomikai iki 2013 metų vertinimas, taikant ekonometrinių modeliavimą, rodo, kad pienininkystės, pienininkystės ir galvijų auginimo, mišrios gamybos ir augalininkystės stambūs (100 ha ir didesni) ūkiai turės palankias sąlygas plėtoti žemės ūkio gamybą, sukauptami pakankamą grynąjį pinigų kiekį kartu su tiesioginėmis išmokomis ir kita parama gamybos modernizavimui, jos konkurencingumo didinimui. Didės paramos reikšmė visų tipų ūkiuose ir piniginiuose pajamose. Tuo atveju, jeigu būtų taikoma bendroji išmokų schema (BIS, kai visa parama atsiejama nuo gamybos rezultatų) analizuojamų tipų ūkių pelnas (su TI) sumažėtų nežymiai – 2–5 proc., o pienininkystės ūkiuose padidėtų apie 8 proc. 2013 metais, palyginti su 2008-aisiais, augant žemės ūkio gamybos produktyvumui, tačiau brangstant darbo jėgai ir ištekliams, stebima gamybos kaštų pelno normos mažėjimo tendencija. Nuosavo kapitalo pelno normos pokyčiai nežymūs. Tiesioginės išmokos ir kompensacinė parama ūkininkaujantiems mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse darys didesnę įtaką gamybos išlaidų ir investuoto kapitalo atsiperkamumui, negu palankiose ūkininkauti vietovėse. Stiprėjant atskirų tipų ūkių ekonomikai, numatomi ūkių struktūriniai pokyčiai: turėtų daugėti pienininkystės ir galvijų auginimo bei specializuotų javų, rapsų ūkių, o mažėti mišrios gamybos ūkių, ūkių struktūroje didės stambiųjų ūkių dalis, kas veiks vidutinį ūkio dydį, kuris iki 2013 metų turėtų padidėti 28 proc. ir siekti beveik 15 ha

Tyrimo rezultatai gali būti panaudojami renkant perspektyvią ūkio veiklą bei sprendžiant strateginius žemės ūkio plėtros klausimus.

Darbo ataskaita pridedama.

Skyrius, atsakingas už įvykdymą:

Darbo vadovė:

Vykdytojai:

Ūkių ir įmonių ekonomikos

dr. A. Tamošaitienė

S. Andrikienė, dr. I. Kriščiukaitienė,

dr. A. Tamošaitienė

2.2. Žemės ūkio veiklos subjektų buhalterinės apskaitos praktinės problemos ir jų sprendimo būdai

Darbo tikslas - tobulinti žemės ūkio veiklos subjektų buhalterinę apskaitą.

Pagrindiniai uždaviniai:

- išanalizuoti Lietuvos Respublikos teisės aktų ir verslo apskaitos standartų reikalavimus žemės ūkio subjektų apskaitai;
- išanalizuoti ir įvertinti pasirinktų žemės ūkio įmonių ir ūkininkų buhalterinės apskaitos tvarkymo praktiką įgyvendinant Verslo apskaitos standartų nuostatas;
- išnagrinėti trijų pasirinktų ES šalių teisės aktus, reglamentuojančius buhalterinės apskaitos tvarkymą žemės ūkio įmonėse ir ūkininkų ūkiuose;
- pateikti pasiūlymus žemės ūkio įmonių bei ūkininkų ūkių buhalterinės apskaitos tvarkymo problemoms spręsti, atsižvelgiant į ES šalių patirtį ir verslo apskaitos standartų reikalavimus.

Tyrimo objektas – žemės ūkio veiklos subjektų buhalterinė apskaita.

Darbe naudoti tyrimo metodai:

- loginės analizės ir apibendrinimo,
- literatūros šaltinių ir informacijos analizės,
- monografinis.

Darbo rezultatai. Pirmajame pusmetyje buvo tyrinėti Lietuvos Respublikos teisės aktų ir verslo apskaitos standartų reikalavimai žemės ūkio subjektų apskaitai, taip pat pasirinktų žemės ūkio įmonių ir ūkininkų buhalterinės apskaitos tvarkymo praktika įgyvendinant Verslo apskaitos standartų nuostatas. Nustatyta, kad sudarant 2004 m. finansinę atskaitomybę, daugiau nei 50 proc. tirtų žemės ūkio įmonių reikšmingai nukrypo nuo Verslo apskaitos standartuose nustatytų reikalavimų. Dažniausiai pasitaikiusios klaidos ir netikslumai: beveik penktadalis tirtų žemės ūkio įmonių, sudarydamos finansinę atskaitomybę, naudojo negaliojančias ankstesnių metų finansinių ataskaitų formas, 26 proc. pateikė neperskaičiuotus pagal naują apskaitos politiką ankstesnių metų atskaitomybės duomenis, aiškinamuosiuose raštuose nepateikiama visa VAS nustatyta informacija, balanse pelnas pateikiamas po paskirstymo, žemės įsigijimo savikaina apskaičiuojama neįskaitant su jos pirkimu ir registravimu susijusių išlaidų, su gyventojais susijusios pajamos arba sąnaudos (žemės nuomos, paslaugų teikimo ir pan.) pripažįstamos ne kaupimo, o pinigų principu. Palyginti didelis tirtų žemės ūkio įmonių skaičius (18 proc.) sudarė naujų formų finansinę atskaitomybę, kurių naudojimas privalomas nuo 2005 m. Jos susidūrė su informacijos šioms ataskaitoms sudaryti stoka. Pasitaikė atveju, kai jas sudarė įmonės, kurių tipinė veikla yra ne žemės ūkio produktų gamyba ir apdorojimas, pačių pagamintų ir apdorotų žemės ūkio produktų perdirbimas, o prekyba. Ūkininkų ūkiuose verslo apskaitos standartai 2004 m. nebuvo taikyti. Galiojantys teisės aktai nenustato prievolės taikyti VAS ūkininkų ūkių apskaitoje.

Atliktas Danijos, Suomijos ir Norvegijos įmonių buhalterinės apskaitos teisinio reguliavimo tyrimas. Nustatyta, kad šiose šalyse žemės ūkio įmonių apskaita vykdoma remiantis Ketvirtojoje Tarybos direktyvoje (78/660/EEB) dėl tam tikrų tipų bendrovių metinių ataskaitomybių nustatytais reikalavimais, perkeltais į nacionalinius teisės aktus. Ūkininkų ūkių buhalterinė apskaita teisės aktais nereguluojama. Yra nustatyti konkretūs reikalavimai mokesčių (pajamų, PVM ir kt.) apskaičiavimui kaupiamos informacijos apskaitai, taip pat yra parengtos ir tobulinamos apskaitos metodinės rekomendacijos, kurias taikant gali būti sudarytas balansas, rezultatų, pinigų srautų ir nuosavo kapitalo pokyčių ataskaitos.

Trečiajame ketvirtyje buvo tiriama Latvijos ir Lenkijos žemės ūkio subjektų buhalterinės apskaitos teisinio reguliavimo praktika. Šiose šalyse nėra specialių žemės ūkio subjektų buhalterinės apskaitos tvarką reglamentuojančių teisės aktų. Kai kurie žemės ūkio subjektų

mokesčių skaičiavimo ypatumai yra nustatyti mokesčių apskaičiavimą ir deklarativą reguliuojančiuose teisės aktuose. Tarptautinius apskaitos standartus Latvija pradėjo įgyvendinti po įstojimo į ES. Šiuo metu įgyvendinami penki tarptautiniai apskaitos standartai. Individualią verslo veiklą vykdančioms asmenims jie neprivalomi.

Identifikuotos pagrindinės žemės ūkio subjektų buhalterinės apskaitos tvarkymo problemos nacionalinių verslo apskaitos diegimo žemės ūkio įmonėse pirmųjų metų laikotarpiu: žemės ūkio subjektų apskaitos darbuotojai mažai susipažinę su naujais reikalavimais, skirtingais principais tvarkoma įmonių ir ūkininkų apskaita, dėl to gaunama nepalyginama informacija, trūksta žemės ūkio subjektams adaptuotų VAS taikymo metodinių rekomendacijų, nepakankama jų sklaida, nepakankamai komentuojami žemės ūkio paskirties žemės išsigijimo savikainos apskaičiavimo ir tinkamiausių jos apskaitos būdų pasirinkimo klausimai, trūksta pasiūlymų, kaip optimizuoti (supaprastinti) apskaitos tvarkymą mažose įmonėse ir pas individualią veiklą vykdančius asmenis, įdiegti VAS (8,9,12,13 ir kt.) trukdo ŽŪB įstatymo netobulumai, nesuformuota biologinio turto rinkos informacinė sistema, kuri turėtų būti plėtojama, kaip sudėtinė žemės ūkio rinkos informacinės sistemos dalis.

Ketvirtajame ketvirtyje parengti pasiūlymai identifikuotoms verslo apskaitos standartų pirmųjų diegimo metų žemės ūkio įmonėse problemoms spręsti, parengta ataskaita.

Darbo ataskaita pridedama.

Skyrius, atsakingas už įvykdymą:	Ūkių ir įmonių ekonomikos
Darbo vadovė:	D. Juškevičienė
Vykdytoja:	D. Juškevičienė

2.3. Žemės ūkio veiklos pajamų ir išteklių (žemės ūkio veiklos pajamų, darbo, materialinių bei energetinių) normatyvų nustatymas

Darbo tikslas:

- Nustatyti žemės ūkio veiklos pajamų ir išteklių normatyvus;
- Parengti linų ir salyklinių miežių auginimo technologines korteles, naudojantis LŽI parengtomis technologijomis;
- Patikslinti licencijuotuose sandėliuose saugomų varpinių, ankštinių ir aliejinių augalų grūdų, ankštinių ir varpinių žolių sėklų normatyvines kainas;
- Atlikti chronometražinius 10 naujų agregatų darbų tyrimus ir apskaičiuoti išdirbio normas bei degalų sąnaudų normas įvairiems baro ilgiam ir agrotechninėms sąlygoms;
- Parengti mechanizuotų žemės ūkio paslaugų įkainius pagrindinio žemės dirbimo, pasėlių priežiūros ir šienapjūtės bei derliaus nuėmimo darbams;
- Apskaičiuoti vaistažolių (2 rūšių) auginimo normatyvines išlaidas priklausomai nuo jų auginimo laiko;
- Patikslinti ir papildyti žemės ūkio produkcijos normatyvines kainas ūkininkų ūkių finansinės veiklos rezultatams įvertinti;
- Patikslinti gyvūnų sąlygines vertes;
- Nustatyti darbo, materialinių bei energetinių išteklių normatyvus smulkiuose ir stambiuose pieno bei mėsos krypties ūkiuose.

Tyrimo laikas – 2004–2005 metai.

Gauti rezultatai. Parengti žemės ūkio veiklos 2004 m. bendrųjų pajamų normatyvai ir pajamų norma žemės ūkio naudmenų hektarui 4 ūkių grupėms pagal žemės ūkio naudmenų našumo balą. Normatyvai patvirtinti Žemės ūkio ministro įsakymu Nr. 3 D-391.

Apskaičiuotos 3 linų auginimo technologijos (2 stambiam ūkiui ir 1 smulkiam ūkiui, dirbant su naudota užsienietiška technika), 4 salyklinių miežių auginimo technologijos (2 pagal LŽI rekomendacijas ir 2 konkreitiems ūkiams, auginant tik grūdus ir auginant grūdus bei sutvarkant šiaudus) ir 2 miežių auginimo technologijos ekologiniame ūkyje. Remiantis technologijomis apskaičiuotos išlaidos pagal atskirus jų straipsnius,

Patikslintos licencijuotuose sandėliuose saugomų varpinių, ankštinių ir aliejinių augalų grūdų, ankštinių ir varpinių žolių sėklų, bulvių, daržovių ir vaisių normatyvinės kainos, kurios patvirtintos žemės ūkio ministro įsakymu Nr. 3D-362 ir išspausdintos „Valstybės žiniose”;

Atlikta 10 mechanizuotų lauko darbų chronometražiniai tyrimai:

1. Lauko kultūrinių augalų purškimas (MTZ-80.1 + RAU 18m užgriebis);
2. Mineralinių trąšų barstymas (MTZ 80/82 + Bogballe M 1 Trend 12 m užgriebis);
3. Rapsų derliaus nuėmimas kombainu smulkinant šiaudus (CASE III CT 5080);
4. Rapsų derliaus nuėmimas kombainu smulkinant šiaudus (Sampo Rosenlew 2075);
5. Rapsų derliaus nuėmimas kombainu KLAAS LEXION 560 smulkinant šiaudus;
6. Rapsų derliaus nuėmimas kombainu KLAAS LEXION 560 nesmulkinant šiaudų;
7. Rapsų derliaus nuėmimas kombainu KLAAS LEXION 450 smulkinant šiaudus;
8. Rapsų derliaus nuėmimas kombainu KLAAS LEXION 450 nesmulkinant šiaudų;
9. Dirvos arimas traktoriumi CASE IH MXM 190 + PL-100(6korp.);
10. Dirvos įdirbimas giliojo purenimo kultivatoriumi su traktoriumi Valmet-8550 + čizelis SDL(4m. pločio).

Chronometražinių tyrimų pagrindu apskaičiuota 312 išdirbio bei degalų sąnaudų normų skirtingiems baro ilgiams ir agrotechninėms sąlygoms. Šių tyrimų duomenys ateinančiais metais bus pateikiami mechanizuotų žemės ūkio paslaugų įkainių leidiniuose.

Parengti ir patalpinti LAEI internetiniame puslapyje 3-jų dalių „Mechanizuotų žemės ūkio paslaugų įkainių” leidiniai. Šiuose leidiniuose pateikti įvairių darbų 1355 įkainiai 622 agregatams:

1. Pagrindinio žemės dirbimo darbai (386 įkainiai – 318 agregatų);
2. Pasėlių priežiūra ir šienapjūtės darbai (524 įkainiai – 195 agregatams);
3. Derliaus nuėmimo darbai (445 įkainiai – 109 agregatams).

Šie leidiniai atspausdinti atskiromis dalimis ir išplatinti rajonų žemės ūkio skyriuose, po 150 vnt. nupirko žemės ūkio bendrovių asociacija, kuri leidinius išplatino savo įmonėse, leidiniai buvo platinami „Agrobalt 2005” ir „Agropanorama“ parodose o taip pat siunčiami paštu pagal ūkininkų pageidavimus.

Apskaičiuotos vaistažolių (melisos ir jonažolės) pirmųjų metų auginimo išlaidos, kurios pateiktos žemės ūkio produkcijos normatyvinių kainų sąrašė.

Patikslintos ir papildytos biologinio turto ir žemės ūkio produkcijos normatyvinės kainos ūkininkų ūkių finansinės veiklos rezultatams įvertinti (375-ioms produkcijos rūšims). Prekinė žemės ūkio produkcija įvertinama vidutinėmis rinkos kainomis, o neprekinė – vadovaujantis auginimo (gamybos) išlaidų metodu pagal vidutinės ūkininkavimo sąlygas. Šios kainos patvirtintos 2005. 11.30 žemės ūkio ministro įsakymu Nr.3D-555 ir bus paskelbtos „Valstybės žiniose“.

Gyvūnų sąlyginės vertės bus tikslinamos metų pabaigoje. Jos skaičiuojamos tada, kai būna patvirtintos normatyvinės žemės ūkio produkcijos kainos.

Surinkta ir susisteminta medžiaga darbo, materialinių bei energetinių išteklių normatyvų nustatymui smulkiuose ir stambiuose pieno bei mėsos (galvijų, avių, kiaulių, paukščių) krypties ūkiuose.

Darbo ataskaita pridedama.

**Skyrius, atsakingas už įvykdymą:
Darbo vadovė:**

Ūkių ir įmonių ekonomikos
dr. I. Kriščiukaitienė



Vykdytojai:

S. Andrikienė, dr. I. Kriščiukaitienė,
V. Malūnavičienė, A. Ramelienė,
I. Skrebutėnienė, dr. A. Tamošaitienė

2.4. Perdirbimo įmonių veiklos efektyvumo tyrimas

Darbo tikslas: įvertinti Lietuvos mėsos, pieno, duonos ir konditerijos, linų, pagrindinių vaisių ir daržovių perdirbimo įmonių gamybinius ir ekonominius rodiklius, išanalizuoti šių įmonių gamybos efektyvumą lemiančius veiksnius siekiant padidinti jų veiklos konkurencingumą.

Uždaviniai:

- surinkti ir susisteminti mėsos, pieno, duonos ir konditerijos linų, vaisių ir daržovių perdirbimo įmonių duomenis apie gamybinę ir ekonominę veiklą;
- įvertinti mėsos, pieno, duonos ir konditerijos, linų, pagrindinių vaisių ir daržovių perdirbimo sektorių stipriąsias ir silpnąsias grandis, galimybes ir grėsmes;
- parengti siūlymus konkurencingumui didinti.

Pirmajame darbo etape buvo surinkta ir išanalizuota mokslinė literatūra įmonių veiklos efektyvumo vertinimo klausimais ir pasirinkta rodiklių sistema taikytina siekiant įvertinti Lietuvos mėsos, pieno, duonos ir konditerijos, linų, vaisių ir daržovių perdirbimo įmonių gamybinius ir ekonominius rodiklius. Parengta efektyvumo tyrimo metodika.

Antrajame darbo etape buvo renkami ir sisteminami statistiniai duomenys ir duomenys iš antrinių informacijos šaltinių apie nagrinėjamų žemės ūkio produktų perdirbimo pramonės šakų bei tiriamųjų įmonių būklę, gaminamą produkciją, pardavimus, plėtros tendencijas. Buvo kreiptasi į 117 mėsos, pieno, duonos ir konditerijos įmonę prašant atsiųsti statistines ataskaitas F-01 ir P-02 arba leisti pasinaudoti Statistikos departamente esančių ataskaitų duomenimis. Duomenis atsiuntė tik trys įmonės, leidimus naudotis Statistikos departamente esančiais duomenimis – 41 įmonė.

Trečiajame darbo etape buvo suformuotos 5 (mėsos, pieno, duonos ir konditerijos, linų, vaisių ir daržovių perdirbimo įmonių) duomenų bazės, pagal vieningą sistemą sugrupuota surinkta informacija, apskaičiuoti pagrindiniai ekonominiai rodikliai, atlikta pirminė analizuojamų šakų SSGG analizė, palyginti Lietuvos ir kai kurių ES šalių senbuvių atitinkamų šakų produktyvumo rodikliai. Tyrimai parodė, kad pagal produktyvumo visos Lietuvos įmonės atsilieka nuo ES šalių 4, o kai kurios netgi daugiau kaip 10 kartų. Pirminė SSGG analizė rodo, kad visose analizuojamosiose šakose yra modernių, įsisavinusių naujausias technologijas įmonių, tačiau beveik visose įmonėse gamybiniai pajėgumai nepilnai panaudojami. Kita vertus, didėja gamybos koncentracija - pagamintos produkcijos apimtys, mažėjant įmonių skaičiui, didėja.

Gauti atskirų šakų veiklos efektyvumą apibūdinantys rezultatai pateikti analitinėje dalyje, apibendrinti išvadose ir rekomendacijose konkurencingumui didinti.

Tyrimų rezultatai apie maisto pramonės produktų gamybos ir pardavimų plėtros tendencijas paskelbti dviejose analitinėse apžvalgose (leidiniai „Lietuvos žemės ūkis ir kaimo plėtra“ bei „Rinkotyra“ Nr. 2(28)), kita dalis apie atskirų maisto pramonės sektorių veiklos efektyvumą baigiama rengti spaudai ir numatoma skelbti leidiniuose „Žemės ūkio mokslai“ bei „Rinkotyra“ Nr.4(30).

Darbo ataskaita pridedama.

Skyrius, atsakingas už įvykdymą:

Darbo vadovė:

Vykdytoja:

Ūkių ir įmonių ekonomikos

dr. N. Pelanienė

dr. N. Pelanienė, A. Stalgienė

2.5. Mokesčių sistemos įtakos ūkių veiklos rezultatams tyrimas

Darbo tikslas – atlikti Lietuvos ir ES mokesčių sistemos įtakos ūkių veiklos rezultatams lyginamąjį vertinimą.

Pagrindiniai uždaviniai:

- išanalizuoti Lietuvos ir ES šalių žemės ūkio sektoriuje taikomus mokesčius;
- nustatyti mokesčių įtaką ūkio veiklos rezultatams.

Darbe naudoti metodai: ekonominės analizės, monografinis.

Darbo rezultatai. Pradiniam darbo etape tyrinėta ES-25 šalių mokesčių sistemos, išskiriant lengvatas žemės ūkiui. Nustatyta, kad Lietuvoje, palyginti su kitomis šalimis, didesni žemės, fizinių asmenų pajamų mokesčio tarifai. Juridinių asmenų pelno mokestis Lietuvoje – vienas iš mažiausių, o žemės ūkio subjektai iš viso jo nemoka.

Naudojant ekonominių sąskaitų duomenų bazę buvo įvertinta, kokią dalį BŽŪPV, BPV ir GPV sudaro ES žemės ūkio sektoriaus sumokami mokesčiai. Nustatyta, kad Čekijos Respublikos žemdirbių sumokėti mokesčiai sudarė didžiausią BŽŪPV dalį (apie 4 proc.). Lietuvoje ši dalis tesiekė 0,12 proc. Čekijoje ir mokesčių lyginamasis svoris BVP yra didžiausias (14 proc.). Lietuvoje jis mažiausias iš analizuojamų šalių ir sudaro – 0,2 proc. Adekvačios tendencijos ir lyginant, kokią dalį sudaro žemės ūkio sektoriaus sumokėti mokesčiai tarpiniame vartojime.

Siekiant įvertinti mokesčių įtaką galutiniam veiklos rezultatui, pateikta minėtų šalių agreguotų ekonominių rodiklių, nuo kurių apskaičiuota mokesčių dalis: bendroji žemės ūkio produkcijos vertė vienam standartiniam darbuotojui ir vienam žemės ūkio naudmenų hektarui, tarpinio žemės ūkio vartojimo vertė vienam standartiniam darbuotojui ir vienam žemės ūkio naudmenų hektarui, bendroji pridėtinė vertė vienam standartiniam darbuotojui ir vienam žemės ūkio naudmenų hektarui ir kt., sistema. Nustatyta, kad Lietuva dešimt kartų mažiau moka turto (žemės ir valstybinės žemės nuomos mokesčio) negu kad sumokama vidutiniškai ES. Pagal respondentinių ūkių duomenis, įvertinus PVM atskaitos sumas, Lietuva priskirtina prie tų šalių, kurios mažiau sumoka PVM už materialinius energetinius išteklius, negu kad apmokestinama jų pagaminta produkcija. Subsidijų ir mokesčių balansas rodo, prieštaringą situaciją pagal skirtingas duomenų bazines. Pagal duomenis iš EAA matyti, kad Nyderlandai ir Danija sumoka daugiau mokesčių negu gauna subsidijų, o pagal FADN visos tyrinėtos šalys gauna didesnę paramą negu sumoka mokesčių.

Atlikta mokesčių ir subsidijų skirtumo palyginimo ES šalyse analizė 2003 ir 2004 metais ir nustatyta, kad Lietuva yra iš tų šalių, kurios gauna daugiau paramos, negu sumoka mokesčių. Lietuvos žemės ūkio subsidijų ir mokesčių skirtumas, tenkantis vienam žemės ūkio naudmenų hektarui, yra keturis kartus mažesnis nei vidutiniškai ES šalyse, tačiau šis rodiklis Suomijoje net 13 kartų didesnis negu Lietuvoje.

Tyrinėjant žemės ūkio bendrovių ir įmonių bei ūkininkų gamybos subsidijų bei mokesčių skirtumą, tenkantį vienam žemės ūkio naudmenų hektarui, matyti, kad 2004 metais, palyginti su 2003-iaisiais, šis rodiklis padidėjo 2,3 karto žemės ūkio įmonėse ir 2,9 karto ūkininkų ūkiuose.

Įvertinus žemės ūkio mokesčių įtaką ūkio veiklai, matyti, kad yra dideli skirtumai tarp ES šalių, nes mokesčių tarifai nuo apmokestinamos bazės – labai nevienodi, o tai lemia ir skirtingus, mokesčių dydžius, tenkančius vienam žemės ūkio naudmenų hektarui ir vienam žemės ūkio darbuotojui. Kadangi Lietuvos žemės ūkyje našumo ir produktyvumo rodikliai, palyginti su kitų šalių atitinkamais rodikliais, maži, mokesčių našta, skaičiuojant produkcijos vienetui, santykinai bus didesnė, tačiau ne tokia, kad galima būtų teigti, kad gamybiniai mokesčiai stabdo vieno ar kito sektoriaus plėtrą.

Darbo ataskaita pridedama.

Skyrius atsakingas už įvykdymą:
Darbo vadovė:
Vykdytoja:

Ūkių ir įmonių ekonomikos
dr. I. Kriščiukaitienė
dr. I. Kriščiukaitienė

3. PRODUKTŲ RINKOTYRA

3.1. Žemės ūkio sektorių produktų balansai, produktų konkurencingumo ir rinkų tendencijų tyrimas

Darbo tikslas – nustatyti pagrindinių žemės ūkio ir maisto produktų gamybos ir rinkų pokyčius bei pateikti pasiūlymus jų konkurencingumui stiprinti.

Darbo uždaviniai: išanalizuoti pagrindinių žemės ūkio ir maisto produktų (grūdų, bulvių, cukrinių runkelių, rapsų, linų, pieno, pieno produktų, galvijienos, kiaulienos, paukštienos, avienos, perdirbtų (konservuotų, šaldytų, džiovintų ir kitaip apdorotų) vaisių ir daržovių balansus, gamybos, pardavimo ir vartojimo pokyčių tendencijas bei jų veiksnius, atlikti pagrindinių produktų gamybos efektyvumo Lietuvoje ir ES šalyse lyginamąją analizę ir pateikti pasiūlymus pagrindinių žemės ūkio ir maisto produktų konkurencingumui stiprinti. Parengti pagrindinių žemės ūkio produktų gamybos, rinkų ir vartojimo metinį balansą už 2005 metus.

Darbo rezultatai:

Žemės ūkio ir maisto produktų gamybos efektyvumą geriausiai apibūdina gamybos mastai, produkcijos kokybė, augalų derlingumas, gyvulių produktyvumas. Beveik visose Lietuvos žemės ūkio gamybos srityse gamybos efektyvumas yra žemesnis nei ES. Kokybės požiūriu dar atsilieka auginant galvijus, bulves, kai kuriuos vaisius. Produktyvumo požiūriu atsilieka beveik visose srityse. Dėl ES tiesioginių išmokų ir struktūrinių fondų bei valstybės paramos daugelis produktų tampa pelningi ir kainų prasme darosi konkurencingi.

Mėsa. Galvijininkystės plėtrai užtikrinti ir konkurencingiems ūkiams sukurti pirmiausia būtina gerinti veislininkystės darbą, didinti mėšinių galvijų bandas. Mėšinių galvijų skerdenų kokybės rodikliai bei gamybos efektyvumas daug aukštesnis nei pieninių, kuriuos skerđžia Lietuvos perdirbimo įmonės. Galvijai auginami labai smulkiuose ūkiuose. Didesniais kiekiais eksportuojama tik jautiena bei veršeliai. Kiaulienos ir paukštienos užsienio prekybos balansas neigiamas. Siekiant didinti mėsos sektoriaus konkurencingumą, mėšinių grynaveislių galvijų bei avių pirkimas iš kitų šalių neturi būti kvotuojamas, o paramos sistema nustatoma keliems metams, už R kategorijos galvijų skerdimą turi būti didesnė specialioji ir skerdimui išmoka, ūkiams, turintiems iki 20 karvių žindenių, reikėtų nustatyti vienkartinę priemoką už karvių žindenių bandos padidėjimą, jauniems ūkininkams, steigiantiems specializuotus mėšinių galvijų auginimo ūkius, garantuoti ilgalaikius lengvatinius kreditus apyvartai.

Pienas. Per 2004 metus padidėjo pieno supirkimo (19 proc.), pieno produktų įmonių kainos (4,4 proc.), ypač eksporto (11,9 proc.). Išaugo pieno supirkimas (11 proc.), atitinkamai ir pieno produktų gamyba. Padidėjo pajamos iš eksporto (41 proc.). Daugiau eksportuojama į ES šalis, Rusiją, o sumažėjo eksportas į JAV. Lietuvos pieno supirkimo kaina tesiekia 58 proc. ES-15 šalių pieno vidutinės kainos, o pieno produktų pardavimo kainos – 60-90 proc. ES-15 šalyse ir pasaulyje vykstantis pieno produktų kainų mažėjimas po kiek laiko stabdys ir Lietuvoje pagamintų pieno produktų kainų augimą.

Tiesiogiai maistui vartojamų pagrindinių pieno produktų vartojimas keičiasi pamažu, o kitimo tendencijos atitinka ES-15 šalių pieno vartojimo kitimo tendencijas: didėja sūrių ir varškės bei raugintų pieno produktų suvartojimas, o mažėja sviesto. Tačiau pieno produktų, išskyrus raugintus, suvartojimas vienam gyventojui per metus 1,6–2 kartus atsilieka nuo ES-15 šalių vidurkio.

Lietuvoje vyrauja smulkūs pieno ūkiai. Vidutiniškai iš vieno ūkio superkama 5 tonos pieno per metus. Vidutinis karvių produktyvumas Lietuvoje apie 36 proc. žemesnis nei ES-15 šalyse. Lietuvoje yra ryškūs sezoniniai pieno pasiūlos svyravimai, kas daro didelę neigiamą įtaką pieno perdirbimo įmonių veiklos efektyvumui, gamybinių pajėgumų išnaudojimo lygiui.

Pieno baltymingumas yra žemesnis negu ES šalyse, tuo tarpu riebalų kiekiu Lietuva lenkia ES vidurkį. Pieno riebalai rinkoje nėra tokie paklausūs. Pieno baltymingumą galėtų padėti skatinti apmokėjimo už pieną tvarka, kai mokama atskirai už pieno riebalus ir baltymus, ir pieno perdirbimo įmonės, priklausomai nuo poreikio, galėtų skatinti didesnio riebumo ar baltymingumo pieno gamybą. Tokia apmokėjimo už pieną tvarka taikoma daugelyje ES šalių. Pienininkystė turėtų būti prioritetinga, skirstant struktūrinių fondų lėšas. Kooperacijos skatinimas taip pat padėtų stambėti pieno gamintojų junginiams. Reikėtų ir toliau remti veislinių pieninių karvių įsigijimą ir karvių apseklintą įvertintų bulių reproduktorių spermą.

Grūdai. Daugiausia grūdų auginama vidaus poreikiams – pašarams ir maistui. 2000–2005 metais išaugintas pakankamas šalies vidaus reikmėms grūdų derlius. Pastebima grūdų sunaudojimo gyvulininkystėje didėjimo tendencija. Lietuvoje, palyginti su daugeliu kitų ES šalių, vidutinis javų derlingumas gerokai mažesnis. Tik nedidelė derliaus dalis 6 iki 19 proc. buvo eksportuota. Lietuvos integracija į ES ir tiesioginių išmokų ir intervencinių pirkimų taikymas turi nemažą įtaką grūdų konkurencingumui ir jo didėjimui. Didžiausią įtaką konkurencingumo didėjimui bei kai kurių išteklių brangimo kompensavimui turi didėjantis gamybos efektyvumas.

Rapsai ir linai. Rapsų supirkimai nuo 2000 metų didėja. 2004 metais palyginti su 2000 metais jie išaugo daugiau kaip 4 kartus. Supirkimo kiekiams įtakos turėjo augantis rapsų suvartojimas biodyzelino gamybai. 2004 metais eksportuota beveik 50 proc. rapsų derliaus. ES-15 šalių vidutinis rapsų derlingumas dar 40 proc. didesnis nei Lietuvoje. Priemonės – didinti žieminių veislių sertifikuotos sėklos panaudojimą bei plėsti žieminių pasėlių plotus, pasinaudojant ES struktūrinių fondų teikiama parama modernizuoti rapsų ūkį, daugiau išgyjant derliaus nuėmimo technikos.

Per paskutinius du metus linų pluošto auginimas ir supirkimas sumažėjo beveik tris kartus. Tiek pat sumažėjo ir linų pasėlių plotai. Didžiausią įtaką 2004-2005 metų linų derliui turėjo beveik per pusę sumažėjusi parama linų augintojams. Derlingumas dėl pasenusių agrotechnikos priemonių net penkis kartus mažesnis už ES vidurkį. Tik trečdalis superkamo kiekio yra aukštos kokybės. Linų poreikis didelis. Nepasigaminus pakankamai geros kokybės linų pluošto, tenka jį įsivežti iš kitų šalių. 2004 metais Lietuva importavo 23,9 tūkst. t pluošto, t.y. beveik 4 kartus daugiau nei užauginta. Priemonės – didelį dėmesį skirti derliaus nuėmimo ir apdorojimo technikos atnaujinimui (sudaryti galimybes išgyyti naudotą užsienietišką techniką), naudoti daugiau sertifikuotos sėklos ir taikyti pažangias auginimo technologijas, smulkiems ūkiams būtina stambėti arba jungtis į kooperatyvus, vykdyti pirminį pluošto perdirbimą ir taip gauti didesnes tiesiogines išmokas.

Bulvės. Bulvių pasėlių plotai Lietuvoje kasmet mažėja (2004 metus lyginant su 2000-aisiais – sumažėjo 27 proc.) ir prognozuojama, kad mažėjimo tendencija išliks. Skaičiuojant vienam gyventojui, Lietuvoje bulvių kasmet suvartojama vis mažiau, tačiau, palyginti su kitomis ES šalimis, Baltijos šalyse bulvių suvalgoma daugiausia. Vis mažiau bulvių naudojama gyvuliams šerti. Įstojus į ES, padidėjo konkurencija su kitų ES šalių bulvių augintojais. Bulvių vartotojams atsirado galimybė pirkti produktus žemesne kaina. 2004 metais didžiausi bulvių kiekiai importuoti iš Italijos, Nyderlandų, Švedijos ir Vokietijos. Pigiausios bulvės įvežtos iš kaimyninės Lenkijos. Bulvininkystės ūkiai nepakankamai apsirūpinę specializuota bulvių sodinimo ir derliaus nuėmimo technika. Ūkiams trūksta modernių saugyklų. Derlingumas per 2000–2004 metų laikotarpį svyravo

nuo 10,3 iki 16,4 t/ha., ir buvo net 2,3 kartus mažesnis už ES vidurkį. 2004 metais bulvių eksportuota 1,7 karto mažiau negu importuota. Lietuviškos bulvės nekonkurencingos, nes bulvėse dažnai aptinkama žiedinio puvinio židinių. Tik laikantis griežtų fitosanitarinių reikalavimų galima vykdyti tolesnę prekybą bulvėmis su kitomis ES šalimis. Priemonės - stambinti ūkius bei atnaujinti bulvių sodinimo ir derliaus nuėmimo techniką, modernizuoti saugyklas, įrengti laukų drėkinimo sistemas, naudoti geros veislinės vertės sodinamąją medžiagą, gerinti prekinį paruošimą ir įpakavimą.

Daržovės. Per pastaruosius penkerius metus daržovių supirkimo apimtys didėjo. Didėja ir daržovių suvartojimas Lietuvoje. Per paskutinius du metus lauko daržovių pasėlių plotai mažėjo. Daržovių supirkimo kainos per 2000-2004 metus mažėjo. Daržovių derlingumas labai priklauso nuo gamtos sąlygų. Pagrindinių Lietuvoje auginamų lauko daržovių derlingumas mažesnis nei ES šalyse senbuvėse. 2004 metais jis buvo apie 2 kartus mažesnis negu Danijoje, apie 1,7 karto mažesnis negu Vokietijoje bei apie 1,4 karto mažesnis negu Lenkijoje. Iš kitų ES šalių į Lietuvą plūsta vis daugiau prekybos standartų neatitinkančios produkcijos. Tokia pigesnė produkcija trukdo lietuviškoms daržovėms patekti į rinką. Daugiausia problemų kelia nemažas tokios produkcijos kiekis iš Lenkijos. Daugelio daržovių 2004 m. vidutinės mažmeninės kainos buvo mažiausios per pastarųjų penkerių metų laikotarpį. Tačiau per pirmąjį šių metų ketvirtį Lietuvoje daržovės pabrango apie 27,3 proc.

Priemonės – stambinti ūkius bei diegti naujas technologijas, modernizuoti saugyklas, naudoti geros veislinės vertės sodinamąją medžiagą, gerinti daržovių prekinį paruošimą ir įpakavimą, kooperuotis ar jungtis į gamintojų organizacijas.

Vaisiai. Naujosios ES valstybės narės pirmiausia susidūrė su didesne vaisių įvairove, geresne jų kokybe, kainomis, derančiomis su šių valstybių gyventojų perkamąja galia. Importo apimtys į naujas ES nares didėja ir numatoma, jog tai tęsis. Lenkijai ir Vengrijai prognozuojamos geros perspektyvos ES vaisių rinkoje, Slovėnijai numatomas tranzitinės valstybės vaidmuo. Lietuvos konkurencingumas kol kas menkas, nors vaisių ir uogų perdirbtų produktų paklausa auga. Jei anksčiau labiausiai buvo išplėta sulčių gamyba, nuo 2003 metų intensyviausiai plėtojamas užšaldytų vaisių ir uogų verslas. 2004 metai išsimintini tuo, jog užšaldytų vaisių ir uogų eksporto/importo balansas buvo teigiamas. Nors vaisių ir uogų sektorius Lietuvoje sparčiai modernizuojamas, vis dar atsilieka tobulinant rinkos infrastruktūrą: stokojama naujų gamybos technologijų, nepakankama logistikos sistema, stinga saugyklų ir šaldymo įrangos. Atsiliekama taikant pardavimo skatinimo priemones, reikalingas geresnis įvaizdis.

Cukrus. Per 2002–2004 metų laikotarpį cukrinių runkelių auginimo plotas sumažėjo 20 proc. Tačiau cukraus gamyba dėl geresnio derlingumo sumažėjo tik 4 proc. Cukraus gamybai nustatyta 103 tūkst. t kvota. 2004 metais pagaminta 132,9 tūkst. t. Vidaus rinkoje parduodama apie 100 tūkst. t. Likęs kiekis eksportuojamas. Apsirūpinimas cukrumi sudaro 170 proc. Per 2001-2004 metų laikotarpį cukraus suvartojimas vienam gyventojui sumažėjo net 20 proc. ES cukraus sektorių ir toliau numatoma reguliuoti. Reformuojant cukraus sektorių ir siekiant piginti cukraus gamybą, Europos Komisija siūlo sumažinti cukrinių runkelių supirkimo kainą. EK numato tiesiogiai cukrinių runkelių augintojams kompensuoti 60 proc. prarastų pajamų. Siūlomi ES cukraus sektoriaus reformos variantai, skatinantys cukraus fabrikų pasitraukimą iš rinkos, nėra palankūs Lietuvos cukrinių runkelių augintojams.

Darbo ataskaita pridedama.

Skyrius atsakingas už įvykdymą:

Darbo vadovas:

Vykdytojai:

Produktų rinkotyros

A. Gapšys

A. Armonienė, V. Dmuhovskaja, A. Gapšys,

L. Grinevičius, D. Mikelionytė, I. Lukošūtė,

doc. dr. V. Vaikutis

3.2. ES valstybių taikomų vidaus rinkos apsaugos priemonių, nepažeidžiančių laisvo augalininkystės ir gyvulininkystės prekių judėjimo, tyrimai

Darbo tikslas – ištirti ES valstybėse ir Lietuvoje taikomas vidaus rinkos apsaugos priemones (išskyrus kiekybinius importo apribojimus bei tarifines priemones), nepažeidžiančias laisvo augalininkystės ir gyvulininkystės prekių judėjimo.

Darbo uždaviniai:

- teisės aktų, reglamentuojančių vidaus rinkos apsaugos priemones (išskyrus kiekybinius importo apribojimus bei tarifines priemones), kurias taiko ar/ir gali taikyti ES valstybės senbuvės įvežamiems augalininkystės ir gyvulininkystės produktams, analizė;
- vidaus rinkos apsaugos priemonių (išskyrus kiekybinius importo apribojimus bei tarifines priemones), kurias taiko Lenkija įvežamiems augalininkystės ir gyvulininkystės produktams analizė;
- identifikuoti Lietuvoje jau taikomas atitinkamas vidaus rinkos apsaugos priemones ir pateikti pasiūlymus dėl ES valstybėse senbuvėse ir Lenkijoje naudojamų priemonių taikymo galimybių Lietuvoje.

Darbo rezultatai.

Atlikta Lietuvos importo ir eksporto apžvalga pagal produktų grupes ir šalis, taip pat surinkta, susisteminta informacija ir parengta teisės aktų, reglamentuojančių vidaus rinkos apsaugos priemones, teikiant prioritetus fitosanitarijos, veterinarijos, produktų saugos, kokybės kontrolės klausimams, kurios taikomos ES, Lenkijoje ir Lietuvoje įvežamiems augalininkystės ir gyvulininkystės produktams, analitinė apžvalga.

Išvados.

1. Europos Sąjungoje gyvūniniai ir negyvūniniai produktai gali judėti be apribojimų. Apribojimų augalininkystės ir gyvulininkystės produkcijai įvežti į kitas ES šalis nenustatyta. Lietuva prekiauja žemės ūkio produkcija su visomis ES šalimis, tik Portugalija ir Graikija yra tos šalys, į kurias neeksportuojama daugelis žemės ūkio produktų. Tačiau didesniais kiekiais prekiauti žemės ūkio produkcija daugiau neleidžia ekonominiai veiksniai, o ne neekonominiai apribojimai.

2. Prekių importui taikomi barjerai nėra griežtai suskirstyti į tam tikras grupes, tačiau, sąlygiškai rinkos apsaugos priemonės gali būti suskirstytos pagal taikomas kontrolės rūšis: veterinarijos, fitosanitarijos, kokybės, produktų saugos ir kitos.

3. Lietuvai tapus ES nare, buvo pritaikyti ES kokybės, maisto saugos ir kiti standartai bei sertifikavimo procedūros.

4. Bendrąsias gyvūnų sveikatos taisykles, taikomas visiems vartojimui skirtų gyvūninės kilmės produktų gamybos, perdirbimo ir paskirstymo Bendrijoje etapams nustato Europos Bendrijos Komisijos direktyva 2002/99/EB.

5. Lietuvos teisės aktai, apimantys visas sritis, susijusias su gyvūnais ir augalais bei jų produktais yra suderinti su ES veterinarijos ir fitosanitarijos veiklą reglamentuojančiais reglamentais, direktyvomis ir kitais teisės aktais. Europos Komisija Lietuvos maisto saugos, veterinarijos ir fitosanitarijos sistemą vertina kaip vieną pažangiausių ES.

6. Tiekti produktus į Lietuvos rinką, kaip ir į kitas ES valstybes, galima tik iš įmonių, kurios ES šalių kompetentingų institucijų patvirtintos gaminamų produktų tiekimui į bendrąją ES rinką, ir produktai paženklinėti tinkamu sveikumo ženklu.

7. Lietuvos Respublikos Veterinarijos įstatymas užtikrina, kad į Lietuvą nepatektų užkrečiamosios gyvulių ligos iš užsienio, nustato importuojamų gyvulių ir kitų gyvūnų, žaliavų,

gyvulinių produktų bei pašarų veterinarinę būklę. Pagrindiniai reikalavimai mėsai numatyti Lietuvos Respublikos Maisto įstatyme.

8. Pagrindinė fitosanitariją reglamentuojanti ES Tarybos direktyva 2000/29/EB „Dėl apsaugos priemonių nuo augalams ir augaliniams produktams kenksmingų organizmų įvežimo į Bendriją ir išplitimo joje“ ir daugybė kitų susijusių teisės aktų nustato augalų sveikatos režimo principus Bendrijoje, reglamentuoja apsaugos nuo augalams ir augaliniams produktams kenksmingų organizmų įvežimo į valstybes nares iš kitų valstybių narių priemones, draudžia įvežti į valstybių teritoriją kenksmingus organizmus, augalus ir augalinius produktus, jei jie yra užkrėsti atitinkamais kenksmingais organizmais.

9. Kad į LR teritoriją nebūtų įvežami ir nepaplistų augalams bei augaliniams produktams kenksmingi organizmai priimtas Lietuvos Respublikos Fitosanitarijos įstatymas, kuris reglamentuoja privalomuosius fitosanitarijos reikalavimus bei fitosanitarinės kontrolės pagrindus auginantiems, dauginantiems, įvežantiems, sandėliuojantiems, gabenantiems, realizuojantiems augalus, augalinius produktus bei kitus objektus.

10. Kad būtų apsaugota šalies teritorija nuo augalams ir augaliniams produktams kenksmingų organizmų įvežimo ir jų paplitimo, LR žemės ūkio ministro įsakymu „Dėl kenksmingų organizmų, augalų, augalinių produktų ir kitų objektų sąrašų patvirtinimo“ buvo patvirtintas kenksmingų organizmų, kuriuos draudžiama įvežti į LR ir visas ES valstybes nares bei jose platinti, ir kenksmingų organizmų, kuriuos draudžiama įvežti į tam tikras saugomas zonas ir jose platinti, sąrašas.

Pasiūlymai:

1. Nustatyta daug atvejų, kai LR piliečiai, pagal verslo liudijimus užsiimantys individualia veikla, verčiasi ir didmenine šviežių vaisių ir daržovių bei kitų maisto produktų prekyba, todėl turėtų būti sustiprinta fizinių asmenų, ketinančių verstis šviežių vaisių ir daržovių ar kitų maisto produktų prekyba kontrolė.

2. Dauguma verslo liudijimus turinčių asmenų produkciją realizuoja turgavietėse, nevykdydami mažmeninės prekybos taisyklių. Prekybininkai neturi prekių išigijimo dokumentų, švieži vaisiai ir daržovės realizuojami nerūšiuoti, nenaudojamos etiketės, kuriose būtų pateikta ženklinimo taisyklėmis reglamentuojama vartotojams aktuali informacija, todėl turgavietės turėtų būti labiau kontroliuojamos.

3. Lietuva turi pakankamai teisės aktų, kad būtų apsaugota šalies teritorija, rinka, aplinka ir vartotojų sveikata nuo augalams, augaliniams produktams, gyvuliams ir gyvuliniams produktams bei kitiems objektams kenksmingų organizmų patekimo ir paplitimo, augalininkystės ir gyvulininkystės produktų įvežimą kontroliuojančios institucijos turėtų suaktyvinti savo veiklą, sustiprinti įvežamų į šalį augalinės ir gyvulinės kilmės krovinių transportavimo, jų saugojimo, prekybos ir kokybės kontrolę.

Darbo ataskaita pridedama.

Skyrius atsakingas už įvykdymą:

Darbo vadovė:

Vykdytojai:

Produktų rinkotyros

I. Lukošiuūtė

I. Lukošiuūtė, L. Grinevičius,

V. Dmuchovskaja

3.3. ES taikomų žemės ūkio produktų pardavimo skatinimo priemonių įgyvendinimas Lietuvoje

Darbo tikslas – išanalizuoti Europos Sąjungos šalių žemės ūkio produktų pardavimo skatinimo praktiką bei pateikti siūlymus dėl ES taikomų pardavimo skatinimo priemonių įgyvendinimo Lietuvoje.

Atliekant analizę taikytas palyginimo metodas, tyrimai antriniai.

Darbo uždaviniai:

- pateikti pasiūlymus žemės ūkio produktų pardavimo skatinimo programų rengimo metodikai tobulinti.
- išnagrinėti dalyvavimo tarptautinėse parodose ekonominę naudą.
- išanalizuoti ES šalių narių žemės ūkio ir maisto produktų prekinio ženklo naudojimo praktiką, teisinę bazę, ekonominę naudą bei pateikti siūlymus dėl prekinio ženklo naudojimo Lietuvoje.
- išanalizuoti ES šalių narių žemės ūkio produktų pardavimų skatinimo programų įgyvendinimo praktiką bei pateikti pasiūlymus dėl ES taikomų pardavimų skatinimo priemonių įgyvendinimo Lietuvoje.

Darbo rezultatai:

1. Išanalizuota pardavimų ES vidaus rinkoje skatinimo politika.
2. Pagal naujausių teisės aktų apžvalgą atnaujinta pardavimų skatinimo metodika.
3. Pardavimų skatinimo metodika paskelbta LAEI svetainėje.
4. Pateikti preliminarūs siūlymai dėl Lietuvos dalyvavimo maisto produktų pardavimų skatinimo programose ES vidaus rinkoje.
5. LAEI leidiniui „Rinkotyra“ Nr. 3(29), parengta išplėstinė informacija apie ES taikomų žemės ūkio produktų pardavimo skatinimo priemonių įgyvendinimo galimybes bei teisinę aplinką.
6. Išnagrinėta dalyvavimo tarptautinėse parodose ir prekinio ženklo naudojimo ekonominė nauda. Tarptautinėje mokslo konferencijoje perskaitytas ir publikuotas pranešimas apie žemės ūkio ir maisto produktų pardavimų skatinimo galimybes ES vidaus rinkoje. Išnagrinėta dalyvavimo tarptautinėse parodose ekonominę naudą.
7. Išnagrinėta kitų šalių patirtis įgyvendinant pardavimų skatinimo programas ES vidaus rinkoje.
8. Parengti siūlymai ir išvados dėl ES taikomų žemės ūkio produktų pardavimo skatinimo priemonių įgyvendinimo Lietuvoje
Darbo ataskaita pridedama.

Skyrius atsakingas už įvykdymą:

Produktų rinkotyros

Darbo vadovė:

A. Armonienė

Vykdytoja:

A. Armonienė

3.4. Pridėtinės vertės mokesčio tarifo įtaka žemės ūkio ir maisto produktų konkurencingumui

Darbo tikslas – išnagrinėjus PVM tarifo dydžio įtaką žemės ūkio ir maisto produktų konkurencingumui, pateikti pasiūlymus dėl PVM tarifo dydžio taikymo Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktams.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atlikti žemės ūkio ir maisto produktų PVM tarifo, taikomo Lietuvoje ir kaimyninėse šalyse, lyginamąją analizę.
2. Ištirti atskirų ES šalių taikomo PVM tarifo įtaką Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų konkurencingumui.
3. Pateikti pasiūlymus dėl pagrindinių žemės ūkio ir maisto produktų PVM tarifo taikymo Lietuvoje.

Darbo rezultatai. Išanalizuoti pagrindiniai dokumentai reglamentuojantys PVM tvarką ES ir Lietuvoje. Lietuvoje standartinis tarifas – 18 proc. taikomas beveik visiems žemės ūkio ir maisto produktams, išskyrus: šviežiai atšaldytą mėsą ir subproduktus, šviežią atšaldytą, užšaldytą, giliai užšaldytą naminių paukščių mėsą ir jų subproduktus. Jiems taikomas 5 proc. lengvatinis tarifas. Mūsų paskaičiavimais, dėl šios priežasties 2004 m. Lietuvos biudžetas negavo 52,6 mln. Lt. Išanalizuotas 5 ES šalių PVM taikymas žemės ūkio produkcijai. Nustatyta, kad Lenkijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje taikomi 3– 7 proc. lengvatiniai tarifai pirminei žemės ūkio produkcijai ir perdirbtiems žemės ūkio produktams.

Norint išsiaiškinti, ar reikia apsaugoti šalies gamintojus nuo tarptautinių konkurentų, atlikta pagrindinių sektorių tam tikrų veiksnių analizė: produktų asortimentas, suvartojimo palyginimas su ES, importo/eksporto kiekiai, apsirūpinimas, kaina Lietuvoje, palyginti su ES kaina.

Visų maisto produktų, išskyrus mėsą bei vaisius ir uogas, gamyba ir jų vartojimas yra pakankami. Beveik visų produktų supirkimo kainos yra mažesnės nei vidutinės ES šalių. Grūdų ir jų produktų, pieno ir pieno produktų užsienio prekybos balansai yra teigiami. Tuo tarpu, mėsos ir vaisių – uogų, daržovių pasigaminama nepakankamai, mažesnis jų ir vartojimo lygis. Dėl ko mėsos produktams nuo 2003 m. ir buvo įvestas lengvatinis PVM tarifas.

Norėdami išsiaiškinti, kokią įtaką PVM tarifas turi konkurencingumui, palyginome Lietuvos ir Lenkijos, turinčių panašų PVM tarifą, žemės ūkio produktų vartojimą bei užsienio prekybos balansą.

Darbo išvados. ES šalių produktų konkurencingumą nulemia ne PVM tarifo dydis, o kiti veiksniai, nes iš bendros ES rinkos įvežti į Lietuvą žemės ūkio produktai yra apmokestinami Lietuvoje galiojančiu PVM tarifu.

PVM tarifo mažėjimas skatina vartojimą. Lietuvoje žemės ūkio ir maisto produktų vartojimo lygis artimas ES šalių vartojimui, dėl to nėra prasmės sumažinti PVM tarifą.

PVM tarifo dydis turi įtakos prekybai vietinėje rinkoje ne PVM sferoje – turguje. Stambūs augintojai (PVM mokėtojai) šioje prekybos sferoje gamybos efektyvumo sąskaita turi konkuruoti su smulkiais augintojais. Todėl mažinti PVM tarifą netikslinga.

Mėsos skerdienos PVM lengvata turi būti taikoma iki tam tikro laiko, nes mėsos suvartojimas jau artimas ES lygiui.

Darbo ataskaita pridedama.

Skyrius atsakingas už įvykdymą:

Darbo vadovas:

Vykdytoja:

Produktų rinkotyros

A. Gapšys

V. Mieliauskaitė



3.5. Svarbiausių žemės ūkio ir maisto produktų rinkų tendencijų analizė: moksliniai tyrimai ir analitinės apžvalgos

Darbo tikslas – parengti ir išleisti keturis „Rinkotyros“ numerius.

Uždaviniai:

- nuolat analizuoti Lietuvos ir kaimyninių šalių žemės ūkio ir maisto produktų rinkų pokyčius;
- nustatyti pokyčių tendencijas;
- parengti mokslinius straipsnius apie pagrindinius žemės ūkio ir maisto produktų rinkų būklę ir plėtros tendencijas.

Darbo rezultatai. Kiekvieną ketvirtį išleista po vieną „Rinkotyros“ numerį.

Leidinio „Rinkotyra“ Nr. 1(27) pirmojoje dalyje „Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų bei žemės rinkos“ pateikiama pokyčių analizė šalies grūdų, bulvių, daržovių, vaisių, pieno, mėsos, kiaušinių rinkose 2004 metų pabaigoje ir 2005 metų pradžioje, žemės ūkio paskirties žemės rinkoje 2004 metais. Nagrinėjamos žemės ūkio produkcijos gamybos, supirkimo apimtys, kainos, eksporto ir importo srutai. Lyginama su ES ir kaimyninėmis šalimis.

Antrojoje dalyje „Moksliniai tyrimai ir analitinės apžvalgos“ apžvelgiama šalies makroekonominė situacija ir prognozuojami jos pokyčiai, vertinami 2004 metų žemės ūkio prekybos rezultatai, galvijninkystės perspektyvos, verslinės žvejybos Baltijos jūroje būklė ir analizuojamas žemės ūkio ekonominių sąskaitų naudojimas žemės ūkio verslo pajamoms vertinti.

Leidinio „Rinkotyra“ Nr. 2(28) pirmojoje dalyje „Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinka“ pateikiama pokyčių analizė šalies grūdų, rapsų, linų, bulvių, daržovių, vaisių, pieno, mėsos ir jų produktų rinkose per 2005 metų I-ąjį ketvirtį. Nagrinėjamos žemės ūkio produkcijos gamybos, supirkimo apimtys, kainos, eksporto ir importo srutai. Lyginama su kaimyninėmis ir kitomis ES šalimis.

Antrojoje dalyje „Moksliniai tyrimai ir analitinės apžvalgos“ nagrinėjami šalies užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais rezultatai, Europos Sąjungos bendrosios žemės ūkio politikos reformos įgyvendinimo scenarijai, maisto produktų ir gėrimų pramonės plėtros tendencijos, Lietuvos linų ūkio plėtros ir kaimo jaunimo problemos.

Leidinio „Rinkotyra“ Nr. 3(29) pirmojoje dalyje „Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinka“ pateikiama pokyčių per 2005 metų I-ąjį pusmetį šalies grūdų, rapsų, linų, bulvių, daržovių, vaisių ir uogų, pieno, mėsos, kiaušinių ir žuvų rinkose apžvalga. Analizuojamos žemės ūkio produkcijos gamybos, supirkimo apimtys, kainos, eksporto ir importo srutas, lyginama su kaimyninėmis ir kitomis ES bei trečiosiomis šalimis.

Antrojoje dalyje „Moksliniai tyrimai ir analitinės apžvalgos“ analizuojama Lietuvos užsienio prekyba žemės ūkio ir maisto produktais 2005 metų I-ąjį pusmetį, smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kaime ir kiaulininkystės Lietuvoje perspektyvos, pokyčiai ES ir Lietuvos cukraus sektoriuje bei apžvelgiamos galimybės Lietuvai pasinaudoti ES parama žemės ūkio produktų pardavimams skatinti.

Prieduose – informacija apie kai kurių žuvų ir jų produktų eksportą ir importą bei Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų užsienio prekybą 2005 metų I-ąjį pusmetį.

Leidiny „Rinkotyra“ Nr. 4(30) bus išleistas 2006 metų sausio mėn.

Skyrius atsakingas už įvykdymą:

Darbo vadovas:

Vykdytojai:

Produktų rinkotyros

doc. dr. A. Kuodys

instituto darbuotojai



4. KAIMO PLĖTRA

4.1. Kaimo plėtros ir struktūrinės paramos priemonių įvertinimas ir palyginimas su kitomis ES šalimis

Darbo aktualumas. Lietuvoje įgyvendinamų kaimo plėtros priemonių analizė svarbi numatant tolesnes kaimo raidos tendencijas bei kaimo vystymo kryptis 2007–2013 m. kaimo plėtros programavimo laikotarpyje.

Darbo tikslas – nustatyti Lietuvoje taikomų kaimo plėtros priemonių perspektyvumą.

Darbo tikslui pasiekti spręsti uždaviniai:

- išanalizuotas ir įvertintas 2004 metais skirtos kaimo plėtros ir struktūrinės paramos pasiskirstymas šalies regionuose bei taikomų priemonių atitikimas vietinius poreikius;
- palyginta šių priemonių taikymo praktika su užsienio šalių patirtimi;
- parengti pasiūlymai dėl tolesnio kaimo plėtros ir struktūrinės paramos priemonių taikymo Lietuvoje.

Tyrimo objektas – esami ir potencialūs kaimo plėtros paramos gavėjai (kaimo gyventojai), ES bei nacionalinė kaimo plėtros politika.

Informacijos šaltiniai. Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro, Nacionalinės mokėjimo agentūros duomenys, Europos Komisijos dokumentuose bei atstovų pranešimuose teiktos rekomendacijos dėl 2007–2013 m. kaimo plėtros programavimo, Latvijos kaimo plėtros konferencijos „Kaimo plėtros politikos naujose ES šalyse narėse įgyvendinimas ir poveikis: pirmų metų patirtis“ medžiaga, Lenkijos bei Rytinės Vokietijos žemių kaimo plėtros strateginiai dokumentai, šių šalių kaimo plėtros specialistų mokslinių tyrimų ir pranešimų medžiaga.

Darbe remtasi Europos Tarybos reglamentu dėl Europos Sąjungos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo (EAGGF) paramos kaimo plėtrai (Nr. 1257/1999, 1999 05 17), Europos kaimo plėtros (Salzburgo) antrosios konferencijos išvadamis bei Europos Tarybos reglamentu dėl Europos žemės ūkio kaimo plėtros fondo (EŽŪKPF) paramos kaimo plėtrai (Nr. 1698/2005, 2005 09 20).

Tyrimo rezultatai. Remiantis Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro, Nacionalinės mokėjimo agentūros duomenimis apie paramos pagal atskiras kryptis gavėjų grupes, gautų paraiškų skaičių bei paramos apimtį nustatytas kaimo gyventojų aktyvumas dalyvaujant įvairiose kaimo plėtros priemonėse, o jo pagrindu – probleminės kaimo plėtros priemonės. Remiantis Latvijos, Lenkijos, Rytinės Vokietijos žemių kaimo plėtros ir struktūrinės paramos priemonių įgyvendinimo patirties analize bei Europos Komisijos rekomendacijomis 2007–2013 m. kaimo plėtros programavimui suformuotos išvados bei pasiūlymai dėl kaimo plėtojimo kryptį naujajame programavimo laikotarpyje.

Tyrimo rezultatų praktinis diegimas:

1. Pasiūlymai dėl projektų pagal priemonę „Investicijos į žemės ūkio valdas“;
2. Pasiūlymai dėl išmokų ūkininkaujantiems mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse dydžio koregavimo;
3. Pasiūlymai dėl išmokų už žemės apželdinimą mišku dydžio koregavimo;
4. Pasiūlymai dėl reikalavimų paramos gavėjams, siekiantiems paramos pagal priemonę „Parama pusiau natūriniai restruktūrizuojamiems ūkiams“;

5. Pasiūlymai dėl lėšų 2007–2013 m. kaimo plėtros priemonėse paskirstymo, maksimalios paramos sumos nustatymo, apribojimų pareiškėjams gavusiems paramą, tinkamų išlaidų, prioritetų nustatymo, projektų vertinimo ir atrankos, pareiškėjams keliamų išsilavinimo reikalavimų.

Tolesnis rezultatų panaudojimas. Tyrimų rezultatai galės būti panaudojami valstybės institucijose, formuojančiose kaimo plėtros politiką bei turėtų būti naudingi nustatant ir tikslinant kaimo plėtros paramos kryptis 2007–2013 m. programavimo laikotarpiui.

Darbo ataskaita pridedama.

Skyrius atsakingas už įvykdymą:

Darbo vadovė:

Vykdytojai:

Kaimo plėtros

E. Ribašauskienė

E. Kairytė, L. Kvietkauskienė,

E. Ribašauskienė, A. Tarvydienė

4.2. Lietuvos kaimo raidos stebėseną

Darbo tikslas – nustatyti pagrindinius ekonominius socialinius pokyčius kaimo vietovėse ir pateikti pasiūlymus perspektyviai ūkinei veiklai skatinti.

Darbo tikslui pasiekti spręsti uždaviniai:

- išanalizuoti kaimo plėtros procesai, juos sąlygojantys veiksniai bei pasekmes;
- išnagrinėtos ūkinės veiklos įvairinimo galimybės kaimiškose vietovėse;
- pateikti pasiūlymai dėl kaimo turizmo bei alternatyvios žemės ūkiui veiklos ir LEADER + pobūdžio priemonės skatinimo priemonių įgyvendinimo.

Tyrimo objektas – ūkininkų, kitų kaimo gyventojų potencialo, gyvenimo sąlygų ir kokybės kaita.

Tyrimo metodai – mokslinės literatūros analizė, antrinė statistinių duomenų analizė, dokumentų analizė, anketinė apklausa, loginis palyginimas.

Tyrimo rezultatai. Atliktos 3 anketinės apklausos: 1) kaimo gyventojų, 2) kaimo turizmo verslininkų ir 3) užsiimančiųjų netradicine žemės ūkio ir alternatyvia žemės ūkiui veikla. Darbe pateikiami apklausų rezultatai, išanalizuoti kaime vykstantys procesai (užimtumas, nedarbas, apsirūpinimas būstu, bendruomenių veikla ir kt.), atlikta kaimo turizmo veiklos analizė, apžvelgta ūkinės veiklos įvairinimo situacija.

Išanalizuotos *Leader* principu paremtų priemonių įgyvendinimo sąsajos su Bendrojo programavimo dokumento prioritetais ir kitomis kaimo plėtros priemonėmis. Pateikti pasiūlymai dėl gyvenimo kokybės gerinimo kaime, bendruomenių veiklos aktyvinimo, kaimo turizmo bei kitos alternatyvios žemės ūkiui veiklos ir LEADER+ pobūdžio priemonės skatinimo priemonių įgyvendinimo.

Darbo ataskaita pridedama.

Skyrius atsakingas už įvykdymą:

Darbo vadovas:

Vykdytojai:

Kaimo plėtros

E. Ribašauskienė

dr. J. Jasaitis, E. Kairytė, D. Kšivickienė,

R. Navikienė, L. Pareigienė, A. Simonaitytė

4.3. Žemės ūkio veiklos subjektų kooperacijos plėtros priemonės

Darbo tikslas – parengti suderintas su ES teisės aktais valstybės pagalbos ir kitas priemones žemės ūkio veiklos subjektų kooperacijos plėtrai skatinti.

Darbo uždaviniai:

- išanalizuoti ES teisės aktų, reglamentuojančių valstybės pagalbą, nuostatas ir įvertinti galimybes taikyti valstybės pagalbos priemonę arba priemones kooperacijos plėtrai šalyje skatinti;
- išanalizuoti ES teisės aktų, reglamentuojančių paramą žemės ūkio ir kaimo plėtrai, nuostatas ir pateikti pagrindimą bei siūlymus dėl šių nuostatų pritaikymo kooperacijos plėtrai šalyje skatinti;
- parengti suderintus su ES teisės aktais valstybės pagalbos ir kitų priemonių projektus žemės ūkio veiklos subjektų kooperacijos plėtrai šalyje skatinti.

Darbo rezultatai.

Tiriamajame darbe išanalizuotos kooperacijos plėtros tendencijos, įvertintos paramos priemonės kooperacijai skatinti bei teisinė aplinka Lietuvoje, apžvelgti kai kurių ES šalių kooperacijos plėtros skatinimo aspektai. Išnagrinėta Vokietijos, Danijos, Olandijos, Prancūzijos ir Latvijos patirtis plėtojant kooperaciją, įvertinta įstatyminė bazė. Išanalizuoti ES teisės aktai, reglamentuojantys paramą žemės ūkio ir kaimo plėtrai bei valstybės pagalbos priemones. Išnagrinėti naujos kartos ir tradicinių kooperatyvų skirtumai, kurie pasireiškia per tikslus, narystę, narių įsipareigojimus, kapitalo investicijas ir pajų perleidimą.

Išanalizuotos pagrindinės kooperacijos plėtrą stabdančių veiksnių grupės. Nustatytos kooperacijos plėtros problemos bei būdai joms spręsti.

Vadovaujantis ES rekomendacijomis, numatytos tolesnio kooperacijos plėtros skatinimo priemonės bei perspektyvos:

1. Parengti kooperatinių bendrovių steigimą, veiklą, narystę reglamentuojančių įstatymų pataisų projektai.
2. Sudaryta paramos iš ES bei nacionalinių fondų kooperacijos plėtrai schema, numatanti paramos administravimo tvarką iki 2013 metų.
3. Parengta valstybės paramos kooperacijos plėtrai žemės ir maisto ūkyje 2006–2013 metų strategijos koncepcija.
4. Parengti valstybės pagalbos kooperacijos plėtotei priemonių įgyvendinimo reikalavimai ir taisyklės.
 - a. parama naujų kooperatyvų steigimui;
 - b. parama pripažintoms žemės ūkio kooperatinėms bendrovėms;
 - c. parama pripažintiems žemės ūkio kooperatyvams, kurie grąžina paskolą.
5. Parengta paramos kooperacijos infrastruktūros (organizacinės ir konsultacinės) plėtrai koncepcija.
6. Parengtas kooperacijai skirtas žurnalo leidybos projektas.

Įgyvendinti siūlomi projektai padėtų šalies ūkininkus suburti į jų valdomus kooperatyvus ir užsitikrinti deramą vietą rinkoje. Kooperatinių įmonių vystymosi ir plėtros problemų dar išlieka, todėl tikslinga ir toliau vykdyti mokslinius tiriamuosius darbus kooperacijos plėtros srityje bei taikyti juos praktikoje.

Darbo ataskaita pridedama.

Skyrius, atsakingas už įvykdymą:

Darbo vadovė:

Vykdytoja:

Ūkių ir įmonių ekonomikos

dr. I. Kriščiukaitienė

dr. I. Kriščiukaitienė



5. INFORMACIJOS SISTEMINIMAS, ANALIZĖ IR SKLAIDA

5.1. Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų užsienio prekybos analizė

Darbo tikslas – stebėti ir analizuoti Lietuvos užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais srautus.

Uždaviniai:

- kaupti ir nuolat atnaujinti informaciją apie žemės ūkio ir maisto produktų eksportą ir importą;
- periodiškai rengti analitinę medžiagą;
- sudaryti specialistams sąlygas stebėti bei analizuoti užsienio prekybos pokyčius.

Darbo rezultatai.

Per 2005 metų 9 mėnesius eksportuota žemės ūkio ir maisto produktų už 2812,8 mln. Lt. Eksportas, palyginti su 2004 metų tuo pačiu laikotarpiu, padidėjo 1,4 karto. Importas siekė 2606,7 mln. Lt ir padidėjo daugiau kaip 1,2 karto. Vertinant pagal Specialiąją prekybos sistemą, užsienio prekybos apyvarta, palyginti su 2004 metų I–III ketvirčiais, padidėjo 33 proc., o balansas tapo teigiamu ir siekė 206,1 mln. Lt.

Daugiausia eksportuota pieno produktų, paruoštų pašarų gyvūnams, grūdų, tabako gaminių, gaminių iš mėsos, žuvies, importuota – vaisių ir riešutų, įvairių maisto produktų (KN kodas 21), žuvų ir vėžiagyvių, gėrimų, mėsos. 73 proc. produktų eksportuota į ES šalis, iš šių šalių įvežta produkcija sudarė 77 proc. viso importo. Didžiausia apyvarta buvo prekiaujant su Vokietija, Latvija, Rusija, Lenkija, Nyderlandais, Estija.

Spalio-lapkričio mėnesiais buvo gauta 50 užklausų ir pateikti duomenys apie užsienio prekybą žemės ūkio ir maisto produktais ŽŪM, LAEI ir kitų institucijų specialistams. Parengta tarpinė 2005 metų 01-09 mėn. užsienio prekybos analizė. Sukaupta medžiaga ir ataskaita siunčiamos Žemės ūkio ministerijai.

Kas mėnesį papildoma ir kaupiama informacija apie pagrindinių žemės ūkio ir maisto produktų eksportą bei importą pagal Specialiąją prekybos sistemą. ŽŪM specialistams reguliariai pateikiami duomenys apie užsienio prekybą pienu ir pieno produktais, mėsa, gyvais gyvūnais. Rengiama informacija prekybos politikos skyriaus specialistams pagal iškilusį poreikį (Ministrės ir Vyriausybės atstovų vizitai į užsienį, susitikimai su kitų valstybių atstovais).

Parengti 4 straipsniai į leidinį „RINKOTYRA“, apžvalga „Užsienio prekybos žemės ūkio ir maisto produktais tendencijos“ į leidinį „Lietuvos žemės ūkis ir kaimo plėtra, 2004“.

Darbo ataskaita pridedama.

Skyrius atsakingas už įvykdymą:

Darbo vadovas:

Vykdytojai:

Informacijos sisteminimo ir leidybos

T. Petuchova,

A. Laskauskienė, A. Misius, T. Petuchova

5.2. Leidinio „Lietuvos žemės ūkis 2004“ parengimas ir išleidimas

Darbo tikslas – parengti ir išleisti analitinį leidinį, kuriame būtų pateikta Lietuvos žemės ūkio, kaimo ir žuvininkystės 2004 metų plėtros apžvalga, žemės ūkio produktų užsienio prekybos tendencijos.

Darbo rezultatas. Autorių kolektyvas, kuriam vadovavo doc. dr. G. Radzevičius, parengė leidinį „Lietuvos žemės ūkis ir kaimo plėtra 2004“, kuris išspausdintas 2005 metų gegužės mėnesį.

Kadangi atsirado poreikis plačiau nagrinėti kaimo plėtros tematiką, teko tikslinti leidinio pavadinimą. Leidinio pavadinimas papildytas žodžiais „ir kaimo plėtra“.

Leidinio skyriai:

- I. Lietuvos agrarinis sektorius BŽŪP kontekste
- II. Lietuvos žemės ir maisto ūkio konkurencingumas
- III. Žemės ir maisto ūkio struktūriniai pokyčiai
- IV. Kaimo plėtra
- V. Aplinkosauga

Leidinyje, remiantis ankstesnių metų bei išankstine 2004 metų statistine informacija, žemės ūkio, žuvininkystės ir perdirbamosios pramonės įmonių atskaitomybės duomenimis, LAEI darbuotojų atliktų tyrimų rezultatais, pateikta penkerių metų laikotarpio žemės ūkio ir kaimo plėtros rodiklių dinamika ir analitinė žemės ūkio, perdirbamosios pramonės, žuvininkystės ir kaimo 2004 metų ekonominės ir socialinės raidos apžvalga.

Leidinyje išspausdinti 30 autorių 37 straipsniai.

Skyrius atsakingas už įvykdymą:

Darbo vadovas:

Vykdytojai:

Informacijos sisteminimo ir leidybos

V. Skulskis

instituto darbuotojai

5.3. Žemės ūkio bendrovių ir kitų žemės ūkio įmonių 2004 metų veiklos rezultatai

Darbo tikslas ir uždaviniai: Sudaryti žemės ūkio bendrovių ir kitų žemės ūkio įmonių savivaldybių suvestinių Oficialiųjų statistikos formų už 2004 metus rodiklių išklotinę ir suvestinę už visą Respubliką.

Darbo rezultatai. 2005 metų I pusmetyje buvo atlikti užduotyje numatyti darbai: pakoreguoti programų moduliai Oficialiųjų statistikos formų duomenų įvedimui, kontrolei, išklotinių bei suvestinių apskaičiavimui bei spausdinimui. Naudojant pakoreguotas programas buvo suvesti žemės ūkio įmonių, tiesiogiai Žemės ūkio ministerijai pateikusių duomenis apie metinius veiklos rezultatus, o taip pat suvestiniai savivaldybių Oficialiųjų statistikos formų duomenys už 2004 metus. Jie buvo įrašyti į duomenų failus, patikrinti pagal loginės kontrolės ryšius. Klaidingi duomenys buvo koreguojami.

Pagal pateiktus ir įvestus 2004 metų Oficialiųjų statistikos formų rodiklius buvo sudaryta tiesiogiai ŽŪM pateikusių duomenis žemės ūkio įmonių (veislininkystės įmonių ir žirgynų (7 žemės ūkio įmonių)) išklotinė ir suvestinė. Ši suvestinė iš pradžių sudaryta litais (Lt), vėliau atliktas perskaičiavimas į tūkstančius litų (tūkst. Lt), kadangi galutinės suvestinės (visų savivaldybių ir už visą respubliką) skaičiuojamos tūkstančiais litų (tūkst. Lt). Po perskaičiavimo vėl atlikta rezultatų loginė kontrolė statistinių formų ribose ir tarp jų.

50-ies savivaldybių suvestinių Oficialiųjų statistikos formų rodiklių išsklotinė ir suvestinė už 2004 metus apima 400 žemės ūkio bendrovių ir kitų žemės ūkio įmonių ataskaitinius duomenis. Respublikos žemės ūkio bendrovių ir kitų žemės ūkio įmonių išsklotinė ir suvestinė – 407 žemės ūkio bendrovių ir kitų žemės ūkio įmonių, pateikusių ataskaitinius duomenis, gamybinės veiklos rodiklius.

Sudarytos išsklotinės ir suvestinės pateiktos ŽŪM Apskaitos politikos įgyvendinimo skyriui atspausdintos popieriaus lapuose (išsklotinės – 160 ir 54 psl. A3 formato ir po 19 psl. A4 formato kiekvienos suvestinės) ir kompiuterinėje laikmenoje.

II pusmetyje sukauptų 2004 m. duomenų pagrindu bus atliekami skaičiavimai, reikalingi ŽŪM ir kitiems pavedimams vykdyti. Jais bus remiamasi apskaičiuojant Ekonominės žemės ūkio sąskaitas.

Darbo ataskaita Žemės ūkio ministerijai pristatyta liepos mėn.

Skyrius atsakingas už įvykdymą:	Informacijos sisteminimo ir analizės
Darbo vadovė:	V. Girgždienė
Vykdytojai:	V. Girgždienė, J. Žvinys

5.4. Ekologiškų produktų vartotojų informavimo sistemos sukūrimas

Darbo tikslas – sukurti internetinį tinklalapį, kuriame būtų galima kaupti ir surasti informaciją, susijusią su ekologiniu žemės ūkiu ir ekologiškais produktais Lietuvoje.

Darbo uždaviniai – surinkti informaciją apie veikiančius lietuviškus internetinius tinklalapius, kuriuose talpinama informacija apie ekologinį ūkininkavimą, ekologiškų produktų gamybą, šių produktų naudą žmonių sveikatai bei galimybes juos įsigyti, išanalizuoti veikiančių svetainių informacijos pateikimo struktūrą, numatyti kuriamo tinklalapio technines galimybes ir informacijos šaltinius, jo struktūrą bei informacijos pateikimo formą, sukurti naują interneto svetainę, skirtą įvairių lygių vartotojų informavimui.

Tyrimo objektas – informaciją apie ekologinį žemės ūkį ir ekologiškus produktus talpinančios interneto svetainės.

Darbo rezultatai.

Vykdam darba, išanalizuota informacija apie ekologinį ūkininkavimą ir ekologiškus produktus pateikiama įvairiuose interneto tinklalapiuose: VšĮ „EkoAgros“ svetainėje www.ekoagros.lt, AgroWeb Lietuva www.zum.lt/agroweb, Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinėje sistemoje www.vic.lt/ris, Lietuvos ekologinei žemdirbystei skirtai internetinėje svetainėje www.organic.lt (www.tatula-programa.lt), didžiųjų prekybos tinklų („VP Market“, „Iki“, „Rimi“, „Norfa mažmena“) svetainės.

Remiantis atlikto tyrimo rezultatais sukurta veikianti interneto svetainė eko.laei.lt. Svetainės struktūrinį sprendimą lėmė analizės išvada, kad tikslingiausia būtų orientotis į ekologiškų produktų rinkos informacijos talpinimą internetinėje keletą informacijos šaltinių jungiančioje svetainėje (esančioje sąryšyje su kitomis), tokiu būdu informuojant įvairių lygių vartotojus (perdirbėjus, prekybininkus, galutinius vartotojus ir kt.) apie ekologiškų produktų naudą bei galimybę jų įsigyti.

Svetainės funkcionavimo bazei suformuoti buvo pasirinkta atvirojo kodo programinė įranga: voratinklio serveris *Apache*, programavimo kalba *PHP*, duomenų bazių valdymo sistema *MySQL*. Svetainė parengta naudojant šiuolaikines web informacijos turinio valdymo sistemų technologijas, kurios tinkamai organizuoja informacijos skelbimą ir atnaujinimą, kas yra labai svarbu norint turėti operatyvius duomenis.

Svetainė skirta informacijai apie tausojančią žemdirbystę ir ekologiškus produktus skleisti, komunikacijos ir žinių sistemai tobulinti. Joje pateikiama susisteminta informacija apie ekologinį ūkininkavimą, ekologiškų produktų privalumus, jų perdirbimą, prekybą, mokymus, produktų vartojimą ir kt. Pagrindinis svetainės tikslas – ekologiškos produkcijos augintojų, perdirbėjų, ekologiškų produktų vartotojų informavimas ir švietimas.

Tinklapis sudaro prielaidas formuoti aktyviam ekologiškų produktų rinkos subjektų sluoksniui. „Skelbimų“ skyrelyje numatytos galimybės pačiam vartotojui teikti informaciją apie siūlomus parduoti ar norimus įsigyti produktus, jų kiekius bei kainą. Duomenys apie ekologiškų produktų gamybos apimtis bei pardavimus dalinai padės ūkininkams ir perdirbėjams planuoti savo ūkinę veiklą, ekologiškų produktų rinkos dalyviams veikti koordinuotai, suaktyvinti ekologiškų produktų rinką, atlikti mokslinius ekologiškų produktų rinkos tyrimus.

Svetainės populiarumas ir jos naudingumas didele dalimi priklausys nuo informacijos atnaujinimo bei papildymo, todėl būtina skirti nuolatinį dėmesį svetainės palaikymui, tame tarpe ir reikalingos informacijos surinkimo bei administravimo finansavimui.

Darbo ataskaita pridedama.

Skyrius atsakingas už įvykdymą:

Darbo vadovas:

Vykdytojai:

Informacijos sisteminimo ir leidybos

V. Skulskis

D. Bernotas, V. Girgždienė, V. Kučas,

V. Skulskis ir kt.

5.5. Žemės ūkio ekonominių sąskaitų (angl. EAA) skaičiavimai

Darbo tikslas – pagal nustatytą metodiką skaičiuoti žemės ūkio ir papildomos veiklos produkciją vertine išraiška, sukurtą pridėtinę vertę, iš žemės ūkio veiklos gautas pajamas ir nustatytu laiku pateikti duomenis Europos Sąjungos Statistikos organizacijai, nacionalinių sąskaitų sudarymui, žemės ūkio ir kaimo plėtros analizei.

Uždaviniai – įvertinti 1995, 2004 ir 2005 (išankstiniai rezultatai) metais žemės ūkyje pagamintą žemės ūkio produkciją, jos gamybos išlaidas, sukurtą pridėtinę vertę bei iš žemės ūkio veiklos gautas pajamas.

Darbo rezultatai.

Žemės ūkio ekonominės sąskaitos sudaromos naudojant Opalo programą. Duomenys įrašomi į nustatyto formato lenteles, atliekama nuosekli jų loginė ir aritmetinė kontrolė, suskaičiuojami žemės ūkio ekonominių sąskaitų pagrindiniai rodikliai (žemės ūkio produkcija, tarpinis vartojimas, pridėtinė vertė, žemės ūkio pajamos ir kt.). Žemės ūkio ekonominių sąskaitų duomenų bazė skirta įvairiems statistiniams tikslams, politikos analizei bei prognozėms. Jos duomenys yra teikiami į žemės ūkio informacinę sistemą (angl. *AGRIS*). Žemės ūkio ekonominės sąskaitos yra susietos su nacionalinėmis sąskaitomis.

Vykdam darba, buvo atliktas 1995, 2004 ir 2005 (prognozė) m. žemės ūkio produkcijos gamybos apimtys, gamybos išlaidų įvertinimas, perskaičiuoti 1995, 2004 m. duomenys palyginamosiomis 2000 m. kainomis, pateikti Eurostatui 1995–2004 m. duomenys: atskirų žemės ūkio produktų gamybos vertė bazinėmis, gamintojo, palyginamosiomis kainomis, subsidijos, pridėtinė vertė.

Išankstiniais vertinimais 2005 metų žemės ūkio produkcija (gamintojo kainomis), palyginti su 2004-aisiais, padidėjo 10,3 proc.: augalininkystės produkcija – 5,3 proc., gyvulininkystės produkcija – 15,1 proc.

Žemės ūkio produkcijos vertė bazinėmis einamųjų metų kainomis (įskaitant tiesiogines išmokas ir subsidijas) sudarė 5118,0 mln. Lt ir, palyginti su 2004-aisiais, padidėjo 12,3 proc. Bendroji pridėtinė vertė padidėjo 20,2 proc. Tarpinio vartojimo arba išlaidų žemės ūkio produkcijai

pagaminti dalis bendrojoje žemės ūkio produkcijoje sudarė 60 proc. Didžiausią tarpinio vartojimo dalį sudarė išlaidos pašarams 39,0 proc., trąšoms – 22,2 proc., energijai – 13,7 proc. Vienam sąlyginiam darbuotojui žemės ūkyje gautos pajamos sudarė 11696 Lt. ir padidėjo – 30,0 proc. Padidėjimui turėjo įtakos tiesioginės išmokos už žemės ūkio naudmenas, gyvulius bei pieno ūkiams, siekiant išvengti pieno gamintojų pajamų mažėjimo.

Nuo 2002 metų pastebimas žemės ūkio produkcijos gamybos apimties augimas. 2004 m., palyginti su 2003-iaisiais, gamybos apimtis 2000-ųjų metų kainomis išaugo 9,0 proc., augalininkystės – 5,8 proc., gyvulininkystės – 12,0 proc., bendroji žemės ūkio pridėtinė vertė – 7,4 proc. Palyginti su 2002-aisiais, žemės ūkio produkcijos apimtis padidėjo 18,8 proc., su 2001 – 26,8 proc., su 2000 – 10,1 proc. Atitinkamai taip pat didėjo augalininkystės ir gyvulininkystės produkcijos gamybos apimtys.

Darbo ataskaita pridedama.

Skyrius atsakingas už įvykdymą:

Informacijos sisteminimo ir leidybos

Darbo vadovė:

V. Šapolaitė

Vykdytoja:

V. Šapolaitė

5.6. Lietuvos žemės ūkio bendrovių raidos analizė, jų veiklos galimo pertvarkymo formų teisinės ir ekonominės prielaidos

Darbo tikslas – išnagrinėti Lietuvos žemės ūkio bendrovių raidą ir įvertinti jų galimo pertvarkymo į kitas formas teisines ir ekonomines galimybes.

Darbo uždaviniai:

- išnagrinėti Čekijos ir Vengrijos buvusių visuomeninių ūkių reorganizavimosi į naujus struktūrinius darinius eigą;
- išanalizuoti Lietuvos žemės ūkio veiklos subjektų teisines formas bei jų teisinio reglamentavimo ypatybes, nustatyti jų tapatumus ir skirtumus;
- išnagrinėti Lietuvoje registruotų žemės ūkio bendrovių reorganizavimo į kooperatines bendroves (kooperatyvus) ar akcines bendroves privalumus ir trūkumus;
- pateikti pasiūlymus Lietuvos Respublikos žemės ūkio bendrovių įstatymui tobulinti.

Darbo rezultatai.

Kooperatyvų skaičius ir jų dalis Čekijos žemės ūkio sektoriuje mažėja, dalis jų transformavosi į akcines bendroves. 2004 metais Čekijoje kooperatyvai valdė apie ketvirtadalį žemės ūkio paskirties žemės, fiziniai asmenys – šiek tiek daugiau kaip ketvirtadalį, kitos įmonės – 45 proc., o valstybinės mokslo, tyrimų ir kitos įstaigos – kiek daugiau nei 2 proc. Tik 200 juridinių asmenų statusą turinčių įmonių dirbo nuostolingai (be subsidijų).

Vengrijoje privatizuotos įmonės, pasirašę žemės nuomos sutartis su valstybe, tęsė veiklą kaip vidutinio dydžio ar didelės žemės ūkio įmonės. 2002 metais, palyginti su 1996-aisiais, kooperatyvų valdomas žemės plotas Vengrijoje sumažėjo tris kartus. Jį užėmė įmonės, individualūs ūkiai bei kiti žemės ūkio subjektai. Vengrijos žemės ūkyje kone pusę žemės ūkio paskirties žemės užima ūkininkų ūkiai, trečdalį valdo įmonės ir 7 proc. – kooperatyvai.

Lietuvoje žemės ūkio bendrovės susikūrė apie 1992 metus buvusių stambių visuomeninių ūkių privatizavimo išdavoje. Jų skaičius kasmet mažėja. Lietuvoje mažėjant žemės ūkio bendrovių ir įmonių skaičiui didėja vidutinis jų valdomų žemės ūkio naudmenų plotas. 2003 metų žemės ūkio surašymo duomenimis žemės ūkio bendrovės valdė 8 proc. visų žemės ūkio naudmenų.

Lietuvoje žemės ūkio bendrovės ir kitos įmonės užima gana nedidelę žemės ūkio naudmenų dalį (13 proc.), lyginant su Čekija (69 proc.) ir Vengrija (40 proc.).

Lietuvos Respublikos žemės ūkio bendrovių įstatymas buvo priimtas 1991 metais. Vėliau buvo nemažai šio įstatymo pakeitimų. Tačiau įsigaliojus naujiems verslo apskaitos standartams, Civilinio kodekso nuostatomis, pradėjus veikti Juridinių asmenų registrai gana daug minėto įstatymo nuostatų pradėjo nebeatitikti naujos teisinės aplinkos.

Norint nustatyti žemės ūkyje veikiančių įmonių tipų tapatumus ir skirtumus buvo išnagrinėti minėtų įmonių įstatymai ir jų pakeitimai: Lietuvos Respublikos žemės ūkio įmonių bendrovių įstatymas, Lietuvos Respublikos kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) įstatymas, Akcinių bendrovių įstatymas, o taip pat Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas.

Įvertinus dabartinę situaciją, ekonominiu ir psichologiniu požiūriais šiuo metu tikslinga tobulinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio bendrovių įstatymą. Šiame įstatyme detalizavus reorganizavimo ir pertvarkymo procedūras ar pateikus nuorodas į atitinkamus šias procedūras reglamentuojančius teisinius dokumentus, žemės ūkio bendrovėms būtų paliekama teisė pačioms apsispręsti dėl joms priimtinos teisinės formos. Dėl siūlomų įstatymo pakeitimų, galutinį sprendimą turėtų priimti Teisingumo ministerija, atsakinga už įstatyminės bazės harmonizavimą ir turinti pakankamai kvalifikuotų specialistų.

Darbo ataskaita pridedama.

Skyrius atsakingas už įvykdymą:

Darbo vadovas:

Vykdytojai:

Informacijos sisteminimo ir leidybos

V. Girgždienė

A. Galnaitytė, V. Girgždienė, V. Skulskis ir kt.

LAEI mokslinis sekretorius

dr. Romualdas Zemeckis